

اتحادیه صادرکنندگان فرآورده های
نفت، گاز و پتروشیمی ایران

گزارش سالانه معاملات اسلاک واکس پالایشگاهی؛ سال ۱۴۰۴

اردیبهشت ۱۴۰۵

شناسنامه گزارش

تهیه شده در دپارتمان پژوهش و آمار اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران

عنوان گزارش: گزارش سالانه معاملات اسلاک واکس پالایشگاهی؛ سال ۱۴۰۴

گردآوری و تدوین: مهتاب ابراهیمی

ناظر: فریدون اسعدی، هادی ابراهیمی

نوع گزارش: تحلیلی

شماره گزارش: ۱۴۰۵/۶۲۷۵۸

تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۵

مقدمه

بازار اسلاک واکس و پارافین واکس به‌عنوان بخشی از زنجیره تولید روانکارها و فرآورده‌های مومی، از جایگاه مهمی در تأمین مواد اولیه صنایع پایین‌دستی برخوردار است. این محصولات که عمدتاً به‌عنوان محصولات جانبی واحدهای تولید روغن پایه در پالایشگاه‌ها و شرکت‌های روانکار تولید می‌شوند، در صنایع متعددی از جمله تولید پارافین جامد و مایع، شمع، صنایع لاستیک و تایر، صنایع بسته‌بندی، عایق‌سازی و برخی کاربردهای شیمیایی مورد استفاده قرار می‌گیرند. از این رو، تحولات بازار این محصولات می‌تواند بازتابی از شرایط تولید در بخش بالادستی صنعت روانکار و نیز وضعیت تقاضای صنایع پایین‌دستی باشد.

در سال‌های اخیر، بورس کالای ایران به مهم‌ترین بستر مبادله رسمی این محصولات در بازار داخلی تبدیل شده و بخش قابل توجهی از معاملات اسلاک واکس و پارافین واکس در این بازار انجام می‌شود. شفافیت نسبی اطلاعات معاملات، ثبت همزمان عرضه‌ها، تقاضاها و قیمت‌های کشف‌شده در بورس کالا، امکان تحلیل دقیق‌تری از رفتار بازار، میزان کفایت عرضه، شدت فشار تقاضا و نحوه شکل‌گیری رقابت قیمتی میان خریداران را فراهم کرده است. از این منظر، بررسی داده‌های معاملاتی بورس کالا می‌تواند تصویری قابل اتکا از وضعیت توازن عرضه و تقاضا و کارایی سازوکار کشف قیمت در این بخش از بازار فرآورده‌های نفتی ارائه دهد.

بر همین اساس، در این گزارش معاملات انواع اسلاک واکس و پارافین واکس عرضه‌شده توسط شرکت‌های تولیدکننده اصلی شامل نفت ایرانول، نفت بهران، نفت پارس و نفت سپاهان در بورس کالای ایران مورد بررسی قرار گرفته است. تمرکز تحلیل بر ارزیابی سه مؤلفه اصلی بازار یعنی حجم و الگوی عرضه تولیدکنندگان، میزان تقاضای ثبت‌شده برای هر گرید و سطح رقابت قیمتی شکل گرفته در معاملات است. این رویکرد تحلیلی می‌تواند به درک دقیق‌تر از شرایط بازار این محصولات، میزان توازن یا عدم توازن میان عرضه و تقاضا و پیامدهای آن بر رفتار قیمتی معاملات در بستر بورس کالا کمک کند.

۱. نفت ایرانول

مجموعه نفت ایرانول (نفت ایرانول تهران و آبادان) در سال ۱۴۰۴ هفت نوع اسلاک واکس در بورس کالای ایران عرضه کرده است؛ که عبارتند از: اسلاک واکس ۵، ۱۰، ۲۰، ۴۰ و پترولاتوم (نفت ایرانول تهران) و اسلاک واکس ۵ و ۱۰ (نفت ایرانول آبادان). در ادامه برای دو شرکت نفت ایرانول تهران و نفت ایرانول آبادان وضعیت عرضه و تقاضا و همچنین رقابت‌های قیمتی شکل گرفته در معاملات بررسی آن‌ها به صورت جداگانه ارائه خواهد شد.

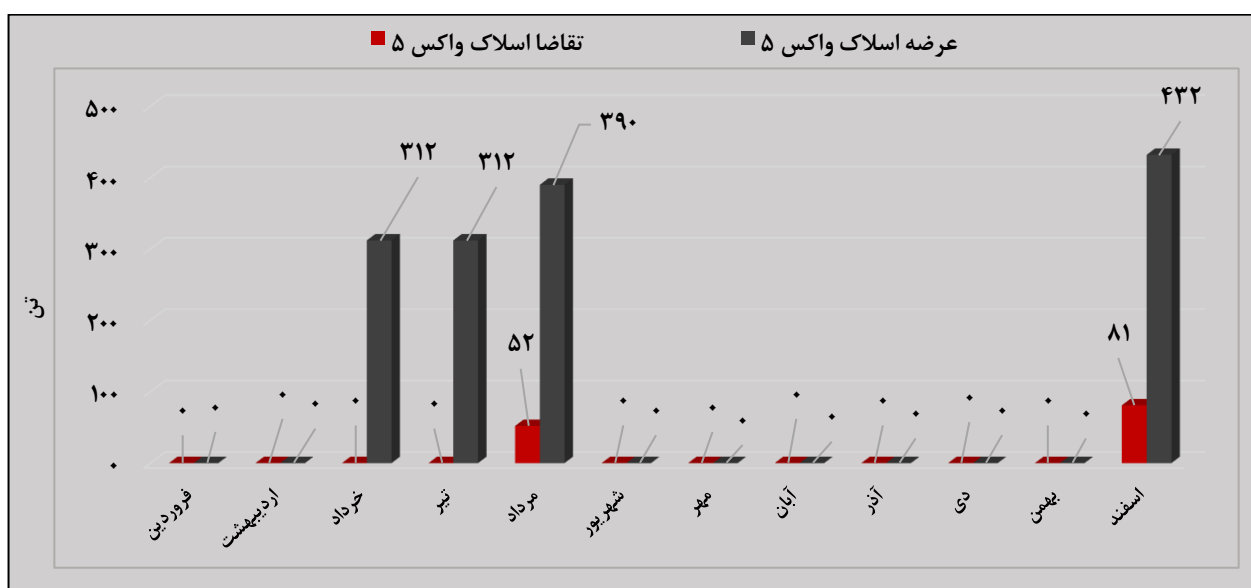
۱-۱. نفت ایرانول تهران

نفت ایرانول تهران در سال ۱۴۰۴ پنج نوع اسلاک واکس، اسلاک واکس ۵، اسلاک واکس ۱۰، اسلاک واکس ۲۰، اسلاک واکس ۴۰ و اسلاک واکس پترولاتوم، را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. شکل زیر وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس سبک ۵ را در بورس کالای ایران برای سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد. این نوع از اسلاک در سال ۱۴۰۴ تنها چهار ماه

(خرداد، تیر، مرداد و اسفند ۱۴۰۴) در بورس کالا عرضه شده، که در این میان تنها در مرداد و اسفند ماه تقاضایی به ترتیب به میزان ۵۱ و ۸۱ تن برای آن به ثبت رسیده است.

این مسئله نشان می‌دهد که اسلاک واکس سبک ۵ در سبد محصولات نفت ایرانول، از جایگاه معاملاتی باثبات و تقاضای مستمر در بازار برخوردار نبوده و عرضه این محصول در بورس کالا عمدتاً به صورت محدود و مقطعی انجام شده است. همچنین پایین بودن حجم تقاضا در مقایسه با دفعات عرضه، می‌تواند بیانگر محدود بودن بازار مصرف این گرید، عدم جذابیت قیمتی برای خریداران، یا ترجیح مصرف‌کنندگان به استفاده از گریدهای جایگزین با مشخصات فنی و اقتصادی مناسب‌تر باشد.

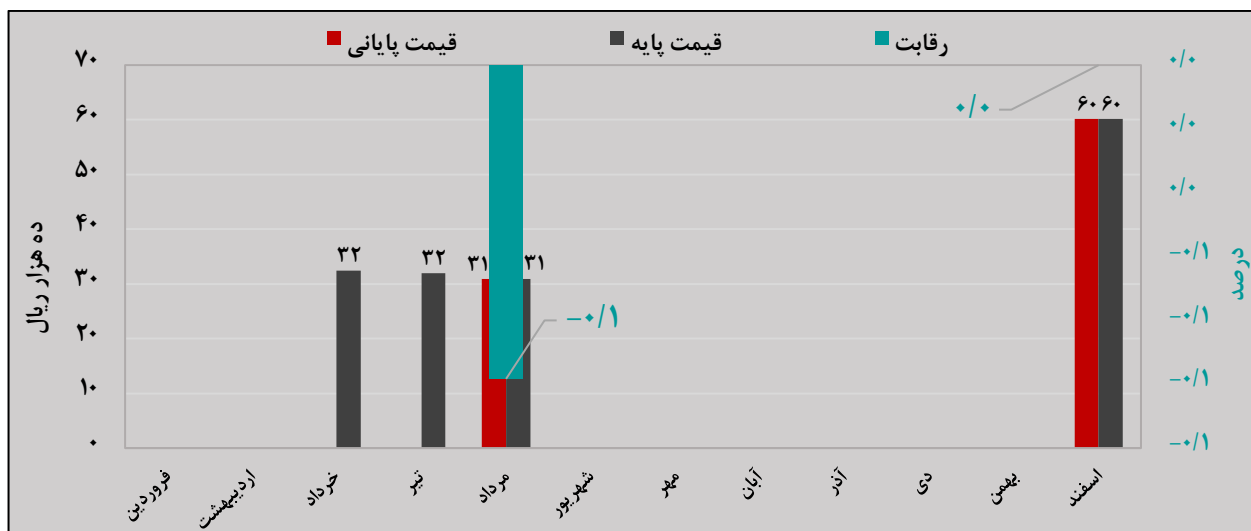
شکل ۱. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۵ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین مطابق شکل زیر، بررسی روند قیمت پایه و قیمت پایانی اسلاک واکس ۵ شرکت نفت ایرانول تهران در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که از مجموع چهار نوبت عرضه این محصول، تنها در مرداد و اسفندماه معامله بورسی برای آن به ثبت رسیده است. در هر دو مقطع مذکور، به دلیل محدود بودن تقاضا و وجود مازاد عرضه قابل توجه نسبت به حجم تقاضای ثبت‌شده، رقابت معناداری میان خریداران برای جذب عرضه شکل نگرفته و معاملات عملاً در نزدیکی قیمت پایه انجام شده است؛ به گونه‌ای که میزان رقابت قیمتی در هر دو ماه تقریباً صفر بوده است.

شکل ۲. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۵ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

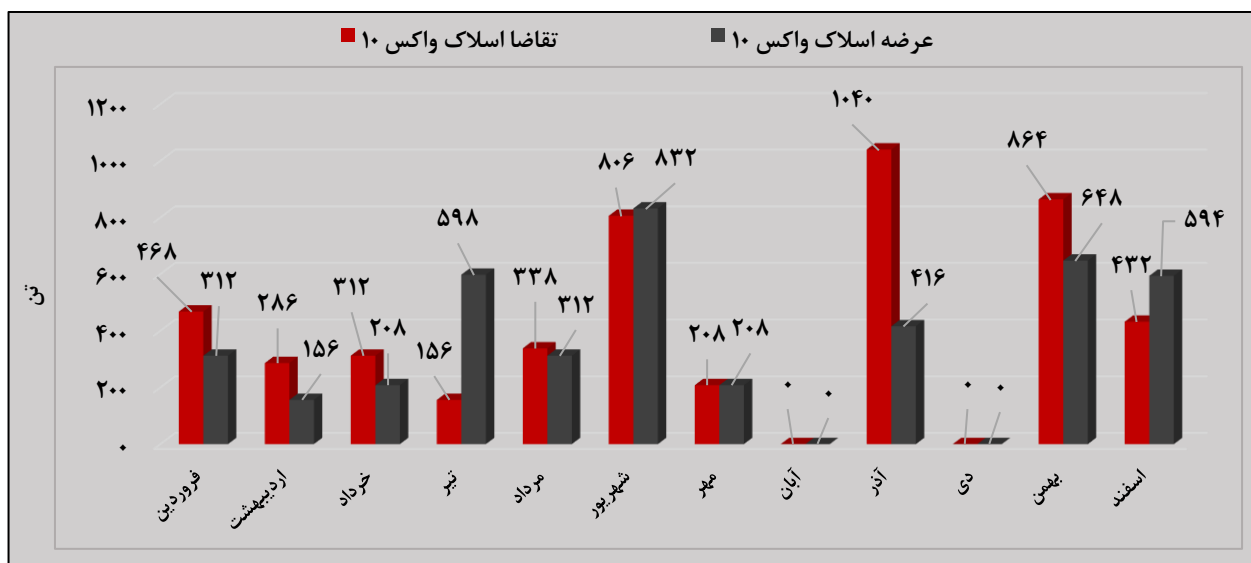

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

وضعیت عرضه و تقاضای نوع دیگر اسلاک واکس عرضه شده توسط شرکت نفت ایرانول تهران، یعنی اسلاک واکس سبک ۱۰، در سال ۱۴۰۴ در شکل زیر ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، معاملات این محصول در طول سال با نوسانات قابل توجهی در توازن بازار همراه بوده و در مقاطع مختلف، شرایط مازاد عرضه، کسری عرضه و در یک مورد نیز وضعیت تعادل میان عرضه و تقاضا را تجربه کرده است. همچنین در آبان و دی‌ماه ۱۴۰۴ هیچ‌گونه عرضه یا تقاضایی برای این محصول در بورس کالای ایران به ثبت نرسیده است.

از منظر مقایسه حجم عرضه و تقاضا، دو مقطع با اختلاف قابل توجه میان این دو متغیر قابل اشاره است؛ به‌طوری‌که در تیرماه، حجم عرضه حدود ۳/۸ برابر تقاضای ثبت شده بوده و در مقابل، در آذرماه میزان تقاضا حدود ۲/۵ برابر حجم عرضه قرار داشته است. این اختلاف‌ها بیانگر نوسانات قابل توجه در توازن بازار این گرید در طول سال مورد بررسی است.

شکل ۳. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

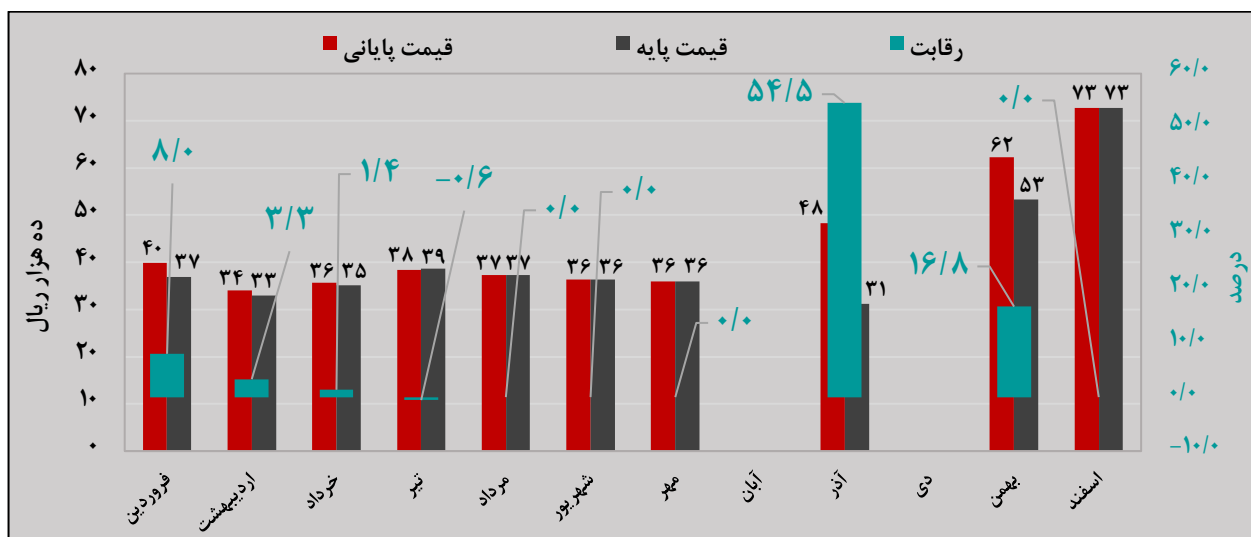

مأخذ: بورس کالای ایران.

شکل زیر روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک‌واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول تهران را در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد. بررسی روند قیمت پایه این محصول حاکی از آن است که قیمت آن از حدود ۳۷ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در فروردین‌ماه به حدود ۷۳ هزار تومان در پایان سال رسیده که بیانگر رشدی بیش از ۹۷ درصد طی سال مورد بررسی است. بخشی از این افزایش قابل توجه را می‌توان در تغییرات سیاست ارزی و سازوکار تعیین نرخ ارز در مرکز مبادله جست‌وجو کرد. در پی تصمیم بانک مرکزی برای ادغام تالارهای اول و دوم مرکز مبادله از اواسط دی‌ماه ۱۴۰۴، نرخ ارز مؤثر مورد استفاده در معاملات صنایع به نرخ‌های نزدیک‌تر به بازار آزاد همگرا شد؛ موضوعی که به افزایش قابل توجه قیمت‌های پایه در بورس کالا انجامید. به‌گونه‌ای که قیمت پایه این نوع اسلاک‌واکس که در آذرماه حدود ۳۱ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم بود، پس از اعمال این تغییرات ارزی در ماه‌های پایانی سال جهش قابل توجهی را تجربه کرد و به ترتیب در بهمن و اسفند به حدود ۵۳ هزار تومان و ۷۳ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم رسید.

بررسی معاملات نیز حاکی از آن است که این محصول در طول سال عمدتاً متناسب با وضعیت عرضه و تقاضا معامله شده است. به‌گونه‌ای که در آذرماه، در شرایطی که حجم تقاضای ثبت‌شده حدود ۲/۵ برابر میزان عرضه در بورس کالا بوده، رقابت قابل توجهی میان خریداران شکل گرفته و معاملات این محصول با رقابت قیمتی ۵۴/۵ درصدی همراه بوده است. در مقابل، در تیرماه سال گذشته، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، به دلیل مازاد عرضه قابل توجه (حدود ۳/۸ برابر تقاضا)، معاملات اسلاک‌واکس ۱۰ با رقابت قیمتی منفی ۰/۶ درصدی مواجه شده است که این مسئله نشان‌دهنده ضعف تقاضا در برابر حجم عرضه و انجام معاملات در سطحی پایین‌تر از قیمت پایه است. در سایر ماه‌های سال نیز رقابت‌های قیمتی جزئی در معاملات این محصول مشاهده می‌شود. با این حال، در ماه‌های مرداد، شهریور، مهر و اسفند به دلیل تعادل نسبی میان حجم عرضه و تقاضا، هیچ‌گونه رقابت قیمتی در معاملات ثبت نشده و معاملات عملاً در سطح قیمت پایه انجام گرفته است.

شکل ۴. میزان رقابت قیمتی اسلاک‌واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

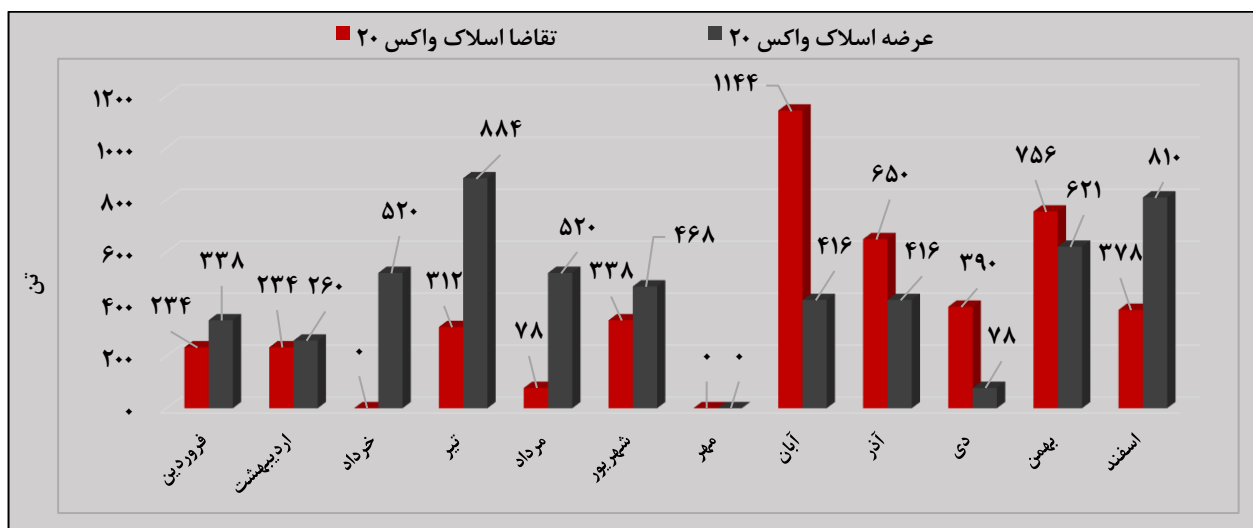
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک‌واکس ۲۰ عرضه‌شده توسط شرکت نفت ایرانول تهران در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴ در شکل زیر ارائه شده است. بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که این محصول در طول سال با نوسانات قابل

توجهی در توازن بازار مواجه بوده است؛ به طوری که در برخی ماه‌ها مازاد عرضه و در برخی دیگر کسری عرضه تجربه شده است. همچنین در مهرماه ۱۴۰۴ هیچ‌گونه عرضه‌ای برای این محصول انجام نشده و در خردادماه و مهرماه نیز تقاضایی در بورس کالا برای آن به ثبت نرسیده است.

مقایسه حجم عرضه و تقاضای ثبت‌شده برای اسلاک واکس ۲۰ حاکی از بروز عدم تعادل‌های معنادار در مقاطع مختلف سال است. به گونه‌ای که در دی‌ماه و آبان‌ماه، میزان تقاضا به ترتیب حدود ۵ و ۲/۷ برابر حجم عرضه بوده که بیانگر فشار تقاضا و محدودیت عرضه در این دوره‌هاست. در مقابل، در تیرماه، مردادماه و اسفندماه ۱۴۰۴ بازار با مازاد عرضه قابل توجهی مواجه بوده و حجم عرضه به ترتیب حدود ۲/۸، ۶/۷ و ۲/۱ برابر تقاضای ثبت‌شده در بورس کالا بوده است. این نوسانات، نشان‌دهنده بی‌ثباتی نسبی در الگوی عرضه و تقاضای این گرید در سال مورد بررسی است.

شکل ۵. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۲۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

شکل زیر روند قیمت پایانی، قیمت پایه و همچنین رقابت قیمتی برای اسلاک واکس ۲۰ شرکت نفت ایرانول تهران را در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، قیمت پایه این محصول در پایان سال (اسفندماه) نسبت به ابتدای سال (فروردین‌ماه) حدود ۱۰۳ درصد رشد داشته است.

همچنین بررسی روند رقابت قیمتی اسلاک واکس ۲۰ در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که قیمت این محصول به طور معناداری تابع وضعیت عرضه و تقاضا در بورس کالا بوده است. به گونه‌ای که در ماه‌های تیر و مرداد ۱۴۰۴، به دلیل مازاد عرضه نسبت به تقاضا، سطح رقابت قیمتی بسیار محدود بوده و حتی در تیرماه رقابت منفی در حدود ۰/۴ درصد به ثبت رسیده است. در مردادماه نیز با تداوم مازاد عرضه، رقابت قیمتی در سطح ناچیز ۰/۴ درصد باقی مانده که بیانگر نبود فشار تقاضا در بازار این محصول طی این دوره است.

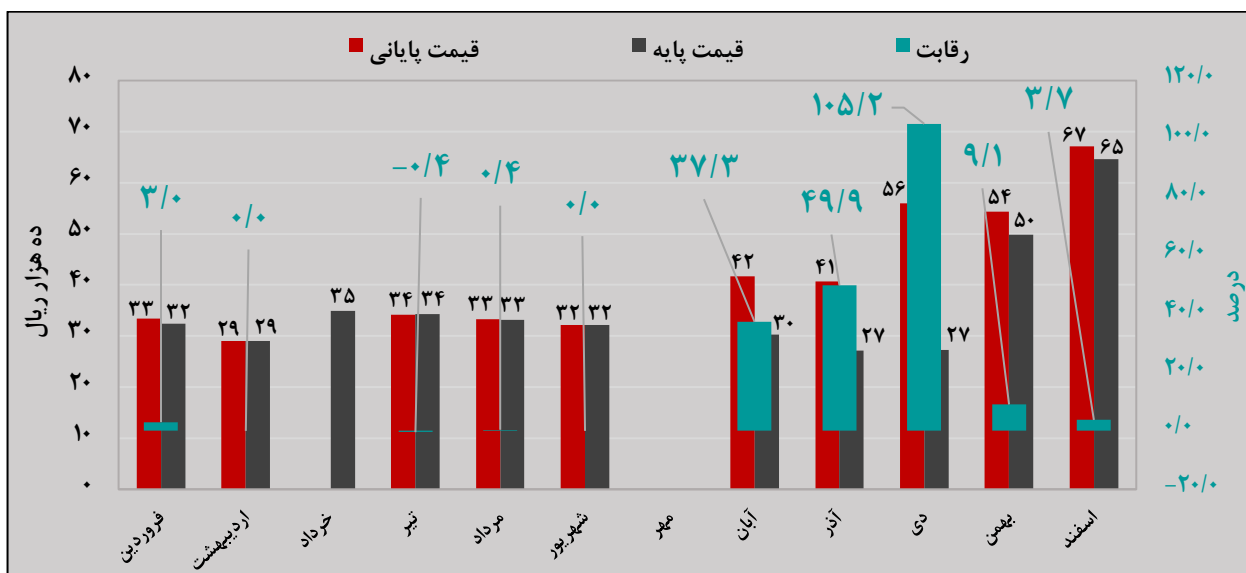
در مقابل، بررسی معاملات سه‌ماهه آبان، آذر و دی ۱۴۰۴ تصویر متفاوتی از رفتار بازار ارائه می‌دهد. در آبان‌ماه، هم‌زمان با شکل‌گیری کسری عرضه، رقابت قیمتی به حدود ۳۷ درصد افزایش یافته است. در آذرماه، اگرچه میزان عرضه دقیقاً در همان سطح آبان‌ماه و برابر با ۴۱۶ تن باقی مانده، اما با وجود کاهش نسبی فشار تقاضا، رقابت قیمتی به حدود ۵۰ درصد

افزایش یافته که نشان‌دهنده تشدید انتظارات قیمتی در بازار است. این وضعیت در دی‌ماه نیز تشدید شده؛ به‌طوری‌که با کاهش شدید عرضه به ۷۸ تن و در شرایطی که فشار تقاضا حتی نسبت به دو ماه قبل کمتر بوده، رقابت قیمتی به سطح کم‌سابقه ۱۰۵ درصد رسیده است. این الگو نشان می‌دهد که در ماه‌های پایانی سال، شکل‌گیری رقابت‌های قیمتی بالا صرفاً ناشی از افزایش واقعی تقاضا نبوده، بلکه محدودیت شدید عرضه، نگرانی فعالان بازار نسبت به تداوم دسترسی به این محصول و تقویت انتظارات قیمتی نقش مهمی در تشدید رقابت ایفا کرده‌اند.

با این حال، همانطور که پیشتر اشاره شد، از نیمه دوم دی‌ماه ۱۴۰۴ و هم‌زمان با اجرای سیاست ارزی بانک مرکزی مبنی بر ادغام تالارهای اول و دوم مرکز مبادله، سازوکار تعیین نرخ ارز مؤثر در معاملات نیز دستخوش تغییر شد و نرخ مبنای صنایع به سطوح نزدیک‌تری به بازار آزاد همگرا شد. این تحول به افزایش قابل توجه قیمت‌های پایه در بورس کالا انجامید. به‌گونه‌ای که قیمت پایه اسلاک‌واکس ۲۰ که در دی‌ماه به‌طور متوسط حدود ۲۷ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم بود، در بهمن و اسفند به ترتیب به حدود ۵۰ هزار تومان و ۶۵ هزار تومان افزایش یافت.

در عین حال، هم‌زمان با این تغییرات، شرکت نفت ایرانول تهران نیز میزان عرضه خود را که در دی‌ماه به حدود ۷۸ تن کاهش یافته بود، در ماه‌های بعدی به‌طور قابل توجهی افزایش داد؛ به‌طوری‌که عرضه این محصول در بهمن و اسفند به ترتیب به ۶۲۱ و ۸۱۰ تن رسید. در نتیجه، اگرچه در بهمن‌ماه همچنان نشانه‌هایی از کسری عرضه مشاهده می‌شود و رقابت قیمتی در سطح ۹ درصد باقی مانده است، اما با افزایش مجدد قیمت پایه در اسفندماه و رشد محسوس حجم عرضه، بازار به سمت مازاد عرضه حرکت کرده و رقابت قیمتی نیز به حدود ۳/۷ درصد کاهش یافته است. این روند نشان می‌دهد که پس از اصلاح سازوکار ارزی و تعدیل قیمت‌های پایه، بخشی از فشار رقابتی بازار تخلیه شده و معاملات به تدریج به سمت تعادل میان عرضه و تقاضا حرکت کرده است.

شکل ۶. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۲۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

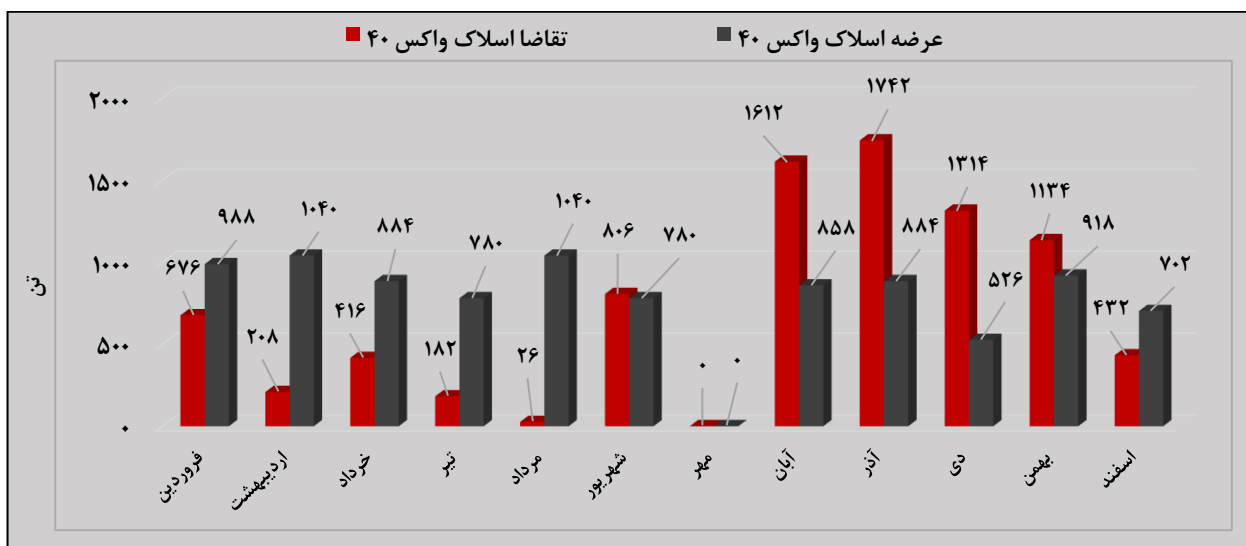
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس ۴۰ نفت ایرانول تهران در بورس کالای تهران طی سال ۱۴۰۴ در شکل زیر نمایش داده شده است. با نگاه به معاملات این محصول در بورس کالا طی سال گذشته می‌بینیم که این نوع از اسلاک

واکس نفت ایرانول تهران در برخی ماهها با کسری عرضه و در برخی ماهها با مازاد عرضه مواجه بوده است. در طی سال گذشته بیشترین مازاد عرضه مربوط به مردادماه بوده و عرضه به میزان ۴۰ برابر از تقاضای ثبت شده برای اسلاک واکس ۴۰ بیشتر بوده است. لازم به ذکر است که در دو ماه منتهی به مردادماه (اردیبهشت و تیر ۱۴۰۴) نیز عرضه این محصول در بورس کالا به ترتیب ۵ و ۴/۳ برابر عرضه بوده است.

در مقابل این مازاد عرضه، طی ماههای آبان، آذر و دی ۱۴۰۴ تقاضای ثبت شده برای اسلاک واکس ۴۰ به ترتیب ۱/۸، ۱/۹ و ۲/۵ برابر عرضه آن بوده است؛ که نشان از فشار تقاضای قابل توجه برای این محصول در ماههای مذکور دارد. در اینجا لازم به ذکر است که اسلاک واکس ۴۰ در مهرماه سال گذشته هیچ عرضه و تقاضایی در بورس کالا به ثبت نرسانده است.

شکل ۷. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

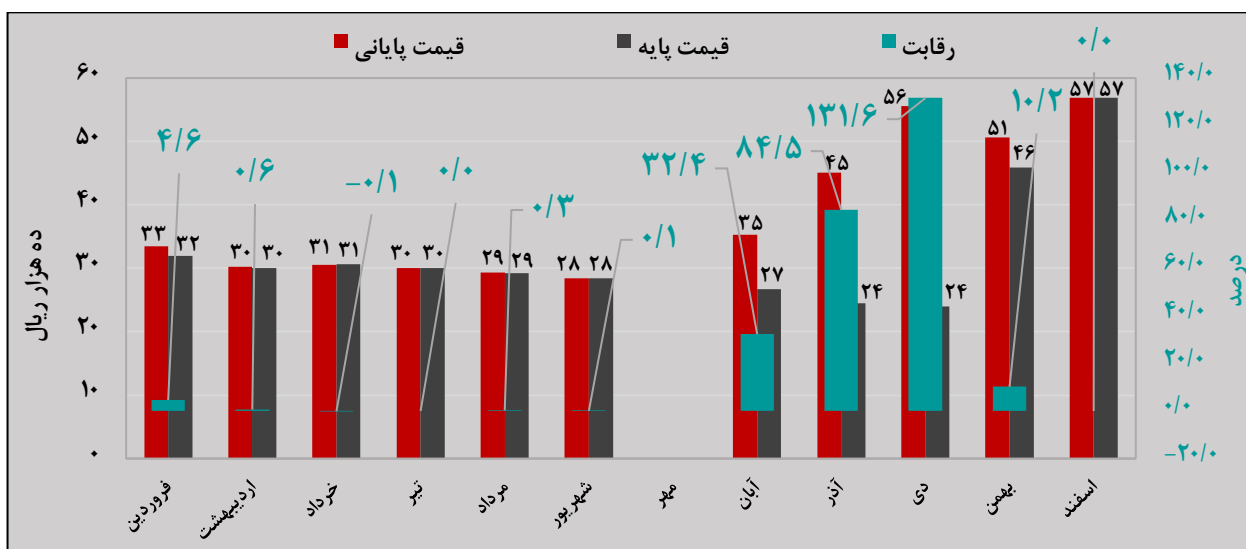
همچنین در شکل زیر، روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت ایرانول تهران قابل مشاهده است. بررسی این روند نشان می‌دهد در ماههایی از سال گذشته که این محصول در بورس کالا با مازاد عرضه مواجه بوده، معاملات عملاً بدون رقابت قیمتی و در نرخهای نزدیک به قیمت پایه انجام شده است. در مقابل، در ماههای آبان، آذر و دی ۱۴۰۴ که بازار با فشار تقاضای قابل توجهی روبه‌رو بوده، رقابت قیمتی قابل ملاحظه‌ای در معاملات شکل گرفته است؛ به‌گونه‌ای که میزان رقابت به ترتیب به ۳۲/۴، ۸۴/۵ و ۱۳۱/۶ درصد رسیده است.

همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، از دی‌ماه ۱۴۰۴ و در پی اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی مبنی بر ادغام تالارهای اول و دوم مرکز مبادله و نزدیک‌تر شدن نرخ ارز مبادله‌ای به نرخ بازار آزاد، قیمت پایه اسلاک واکس ۴۰ نیز با جهشی قابل توجه همراه شده است. بر این اساس، قیمت پایه این محصول از حدود ۲۴ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به حدود ۴۶ هزار تومان در بهمن‌ماه افزایش یافته که معادل رشد ۹۱/۶ درصدی است.

افزون بر اثر مستقیم این سیاست بر افزایش قیمت پایه، پیامد آن را می‌توان در تغییر رفتار عرضه و تقاضای بازار نیز مشاهده کرد. به‌گونه‌ای که افزایش قابل توجه قیمت پایه، از یک سو انگیزه عرضه‌کننده برای عرضه این محصول در ماههای

پایانی سال، بهمن و اسفند، را تقویت کرده و از سوی دیگر با افزایش هزینه خرید، بخشی از تقاضای بازار را تعدیل کرده است. در نتیجه، رقابت قیمتی که در ماه‌های پیشین به سطوح بالایی رسیده بود (به ۱۳۱/۶ درصد در دی‌ماه ۱۴۰۴)، در معاملات دو ماه پایانی سال به‌طور محسوسی کاهش یافته است؛ به‌گونه‌ای که میزان رقابت قیمتی برای اسلاک واکس ۴۰ ایرانول تهران در بهمن‌ماه به حدود ۱۰ درصد محدود شده و در اسفندماه عملاً به صفر رسیده است.

شکل ۸. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

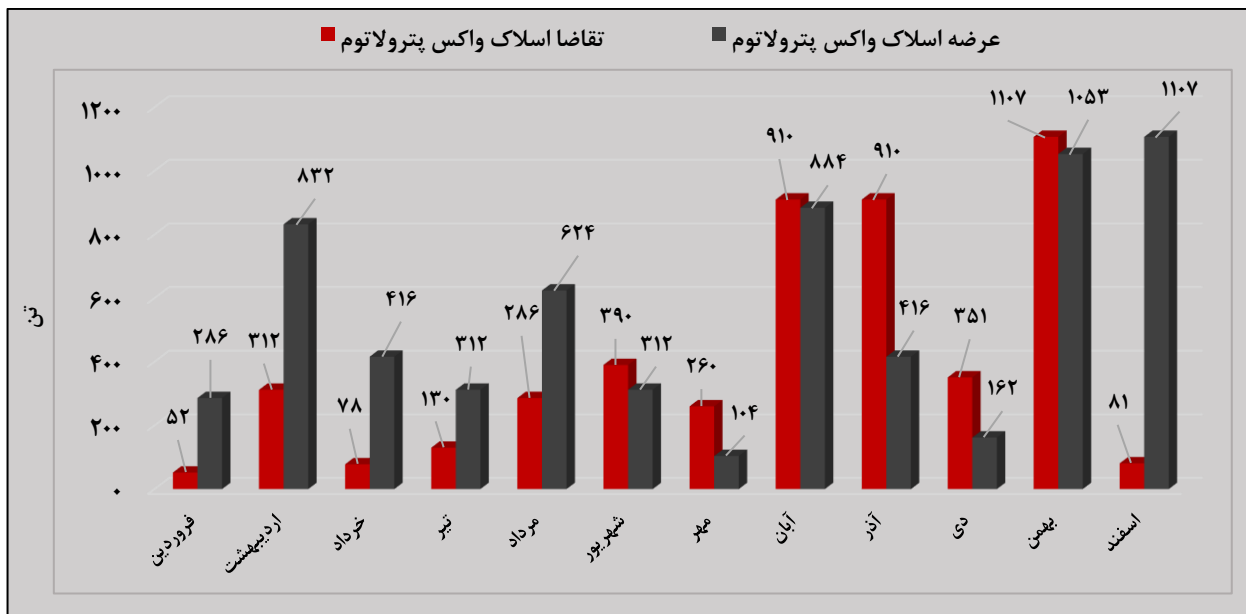
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

آخرین گرید اسلاک واکس عرضه‌شده توسط شرکت نفت ایرانول تهران در سال ۱۴۰۴ در بورس کالای ایران، اسلاک واکس پترولاتوم است. وضعیت عرضه و تقاضای این محصول در بورس کالا طی بازه مورد بررسی در شکل زیر ارائه شده است. بررسی داده‌های معاملاتی نشان می‌دهد که بازار این محصول در طول سال با نوسان میان مازاد عرضه و کسری عرضه مواجه بوده و از ثبات قابل توجهی در توازن عرضه و تقاضا برخوردار نبوده است.

بیشترین حجم عرضه اسلاک واکس پترولاتوم ایرانول تهران در اسفندماه ۱۴۰۴ و معادل ۱,۱۰۷ تن به ثبت رسیده است. با این حال، در این ماه بازار با مازاد عرضه قابل توجهی مواجه بوده و حجم عرضه حدود ۱۳/۶ برابر تقاضای ثبت‌شده برای این محصول در بورس کالا بوده است. علاوه بر اسفندماه، در ماه‌های فروردین و خرداد نیز مازاد عرضه قابل توجهی مشاهده می‌شود؛ به‌طوری‌که حجم عرضه در این دو ماه به ترتیب حدود ۵/۵ و ۵/۳ برابر تقاضای ثبت‌شده بوده است. این وضعیت بیانگر آن است که در برخی مقاطع سال، میزان عرضه این محصول فراتر از ظرفیت جذب بازار قرار داشته است.

در مقابل، در ماه‌های مهر، آذر و دی‌ماه سال گذشته شرایط بازار در جهت معکوس حرکت کرده و فشار تقاضا برای این محصول در بورس کالا به ثبت رسیده است. به‌گونه‌ای که در این ماه‌ها حجم تقاضای ثبت‌شده برای اسلاک واکس پترولاتوم به ترتیب حدود ۲/۵، ۲/۱ و ۲/۲ برابر حجم عرضه بوده است. این نوسان میان مازاد عرضه و کسری عرضه نشان می‌دهد که بازار این محصول در سال ۱۴۰۴ از پایداری لازم در توازن عرضه و تقاضا برخوردار نبوده و تغییرات در برنامه عرضه یا رفتار تقاضای بازار نقش مهمی در شکل‌گیری وضعیت معاملاتی آن داشته است.

شکل ۹. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس پترولاتوم شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

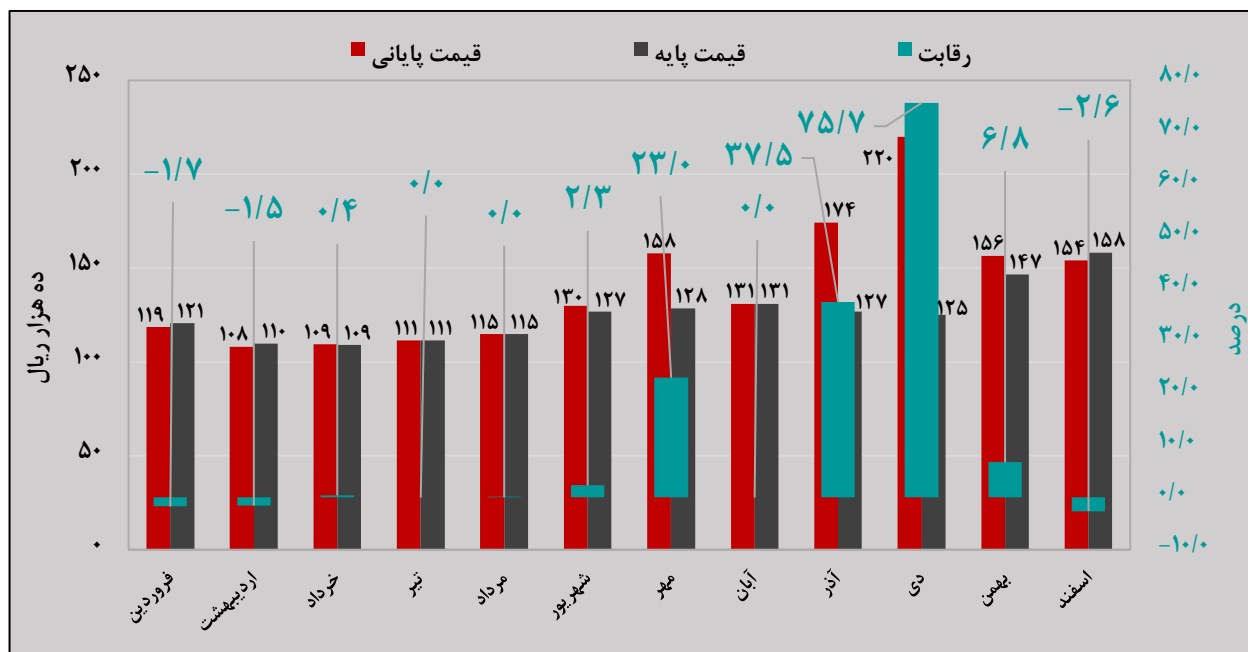

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس پترولاتوم شرکت نفت ایرانول تهران در طول سال ۱۴۰۴ در شکل زیر نمایش داده شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که همانند سایر محصولات عرضه‌شده توسط این شرکت، وضعیت توازن عرضه و تقاضا نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری قیمت پایانی معاملات و میزان رقابت قیمتی این محصول در بورس کالا داشته است. همان‌گونه که در نمودار مشاهده می‌شود، در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ به دلیل مازاد عرضه این محصول در اغلب ماه‌ها (به جز شهریورماه) و نبود فشار تقاضای معنادار در بازار، معاملات اسلاک واکس پترولاتوم عمدتاً در نزدیکی قیمت پایه انجام شده و رقابت قیمتی آن در بورس کالا تقریباً صفر بوده است.

در مقابل، در ماه‌های مهر، آذر و دی ۱۴۰۴ و همزمان با افزایش تقاضا برای این محصول، رقابت قیمتی نیز در معاملات شکل گرفته است؛ به‌طوری‌که میزان رقابت به ترتیب به ۲۳، ۳۷/۵ و ۷۵/۷ درصد رسیده است. برآیند بررسی روند رقابت قیمتی برای اسلاک واکس پترولاتوم نشان می‌دهد که بازار این محصول به‌شدت متأثر از تغییرات کوتاه‌مدت در توازن عرضه و تقاضا بوده و در مقاطعی که فشار تقاضا افزایش یافته، معاملات با جهش قابل توجه رقابت قیمتی همراه شده است؛ در حالی که در دوره‌های مازاد عرضه، بازار به سرعت به سمت معاملات بدون رقابت و نزدیک به قیمت پایه بازگشته است.

شکل ۱۰. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس پترولاتوم شرکت نفت ایرانول تهران؛ سال ۱۴۰۴

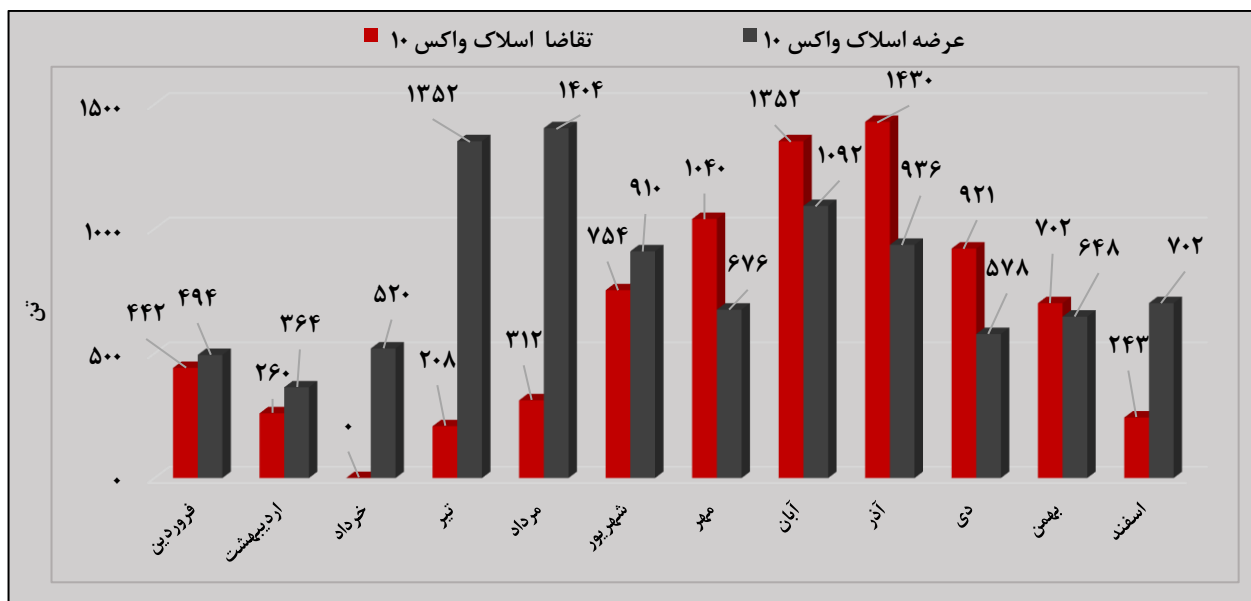
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۱-۲. نفت ایرانول آبادان

شرکت نفت ایرانول آبادان در سال ۱۴۰۴ دو گرید اسلاک واکس ۵ و ۱۰ را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. در این میان، عرضه اسلاک واکس ۵ تنها به دو ماه اردیبهشت و خرداد محدود بوده و در هر یک از این ماه‌ها ۱۵۶ تن از این محصول در بورس کالا عرضه شده است. با این حال، از میان این دو عرضه تنها در خردادماه تقاضایی معادل ۲۶ تن برای این محصول به ثبت رسیده و با وجود ثبت این تقاضا، در نهایت هیچ معامله‌ای برای اسلاک واکس ۵ در بورس کالا انجام نشده است.

شکل زیر وضعیت عرضه و تقاضای دیگر اسلاک واکس تولیدی نفت ایرانول آبادان، اسلاک واکس ۱۰، را نشان می‌دهد. همانطور که می‌بینیم، این محصول با دو وضعیت مزاد عرضه برای برخی ماه‌ها و کسری عرضه برای دیگر ماه‌ها مواجه بوده است. بررسی اختلاف میان حجم عرضه و تقاضای ثبت‌شده در بورس کالا برای این محصول نشان می‌دهد که در تیر، مرداد و اسفندماه سال گذشته عرضه اسلاک واکس ۱۰ به ترتیب ۶/۵، ۴/۵ و ۲/۹ برابر تقاضای آن در معاملات بورسی بوده است. در اینجا لازم به ذکر است که محصول مورد بررسی تنها در خردادماه ۱۴۰۴ تقاضایی برای آن در بورس کالا به ثبت نرسیده است.

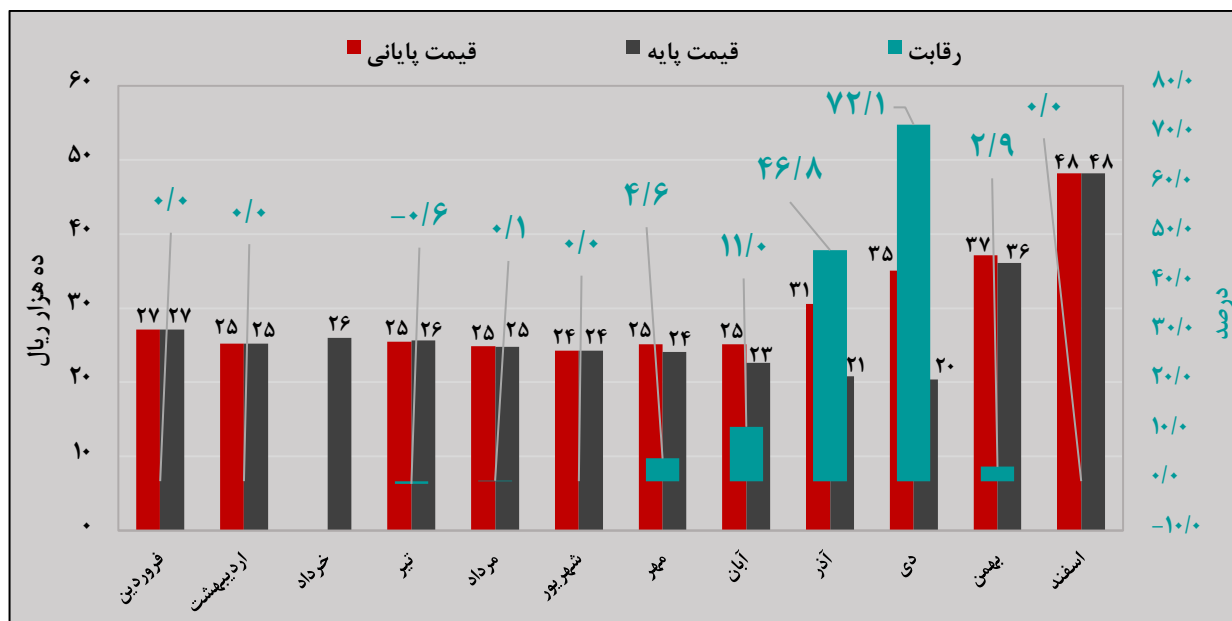
شکل ۱۱. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول آبادان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول آبادان در طول سال ۱۴۰۴ در شکل زیر نمایش داده شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که همانند سایر گریدهای اسلاک واکس، توازن میان عرضه و تقاضا نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری قیمت‌های معاملاتی و میزان رقابت قیمتی این محصول در بورس کالا داشته است. مطابق شکل، در ماه‌هایی که بازار با مازاد عرضه محسوس یا دست‌کم تناسب نسبی میان حجم عرضه و تقاضا مواجه بوده است، معاملات عمدتاً در نرخ‌های نزدیک به قیمت پایه انجام شده و رقابت قیمتی قابل توجهی برای این محصول شکل نگرفته است. در مقابل، در ماه‌های مهر، آبان، آذر و دی ۱۴۰۴ و همزمان با افزایش نسبی فشار تقاضا در بازار، رقابت قیمتی نیز به تدریج افزایش یافته است. به‌طوری‌که در این ماه‌ها نسبت تقاضا به عرضه به ترتیب حدود ۱/۵۴، ۱/۲۴، ۱/۵۳ و ۱/۵۹ برابر بوده و تداوم این وضعیت در نهایت منجر به ثبت رقابت قیمتی قابل توجه ۷۲ درصدی در دی‌ماه شده است. در ادامه و همزمان با اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی مبنی بر ادغام تالارهای اول و دوم مرکز مبادله و افزایش نرخ ارز مبادله‌ای، قیمت پایه اسلاک واکس ۱۰ ایرانول آبادان نیز با جهش محسوسی مواجه شده است. به‌گونه‌ای که قیمت پایه این محصول از حدود ۲۰ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم در دی‌ماه به حدود ۳۶ هزار تومان در بهمن و ۴۸ هزار تومان در اسفند افزایش یافته که به ترتیب بیانگر رشد حدود ۸۰ و ۱۴۰ درصدی نسبت به سطح قیمتی دی‌ماه است. افزایش قابل توجه قیمت پایه در ماه‌های پایانی سال، در کنار تعدیل قدرت خرید متقاضیان، موجب کاهش انگیزه خریداران برای ورود به رقابت‌های شدید قیمتی شده است. در نتیجه، پس از ثبت رقابت ۷۲ درصدی در دی‌ماه ۱۴۰۴، رقابت قیمتی این محصول در معاملات بهمن‌ماه به حدود ۳ درصد کاهش یافته و در اسفندماه عملاً به صفر رسیده است؛ موضوعی که نشان می‌دهد افزایش ناگهانی سطح قیمت‌های پایه می‌تواند در کوتاه‌مدت به فروکش کردن رقابت قیمتی و تعدیل تقاضای بازار منجر شود.

شکل ۱۲. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت ایرانول آبادان؛ سال ۱۴۰۴

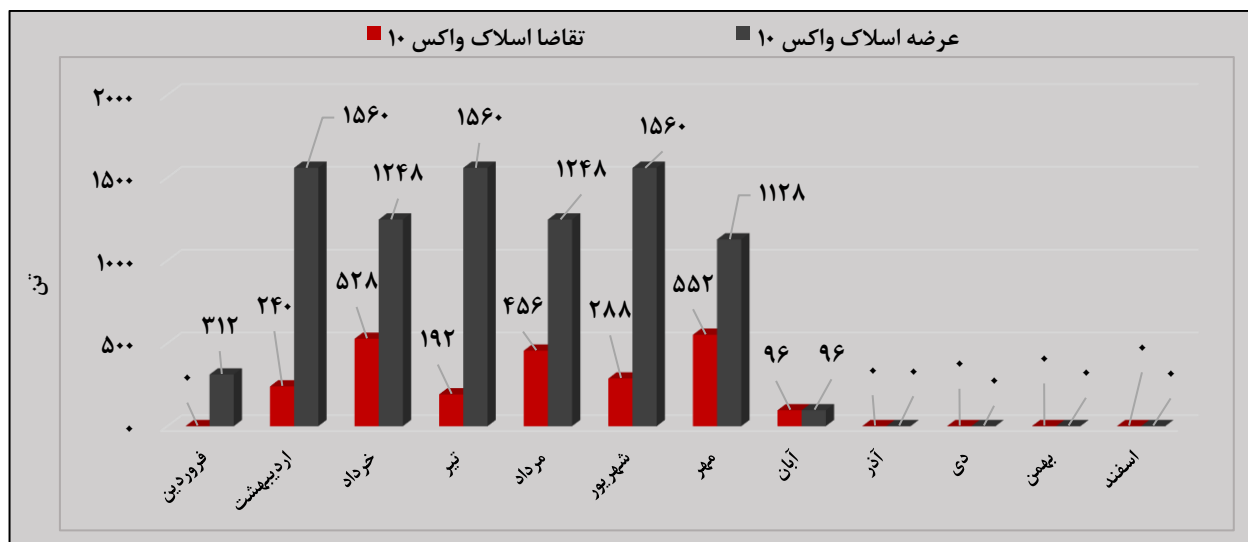
مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۲. نفت بهران

شرکت نفت بهران در سال ۱۴۰۴ سه گرید اسلاک واکس ۱۰، ۲۰ و ۴۰ را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس ۱۰ این شرکت در طول سال گذشته در شکل زیر ارائه شده است. بر اساس داده‌های معاملاتی، این محصول در ماه‌های آذر تا اسفند ۱۴۰۴ در بورس کالا عرضه نشده و عرضه آن به ماه‌های ابتدای سال تا آبان‌ماه محدود بوده است.

در ماه‌هایی که عرضه اسلاک واکس ۱۰ نفت بهران در بورس کالا انجام شده، به‌جز آبان‌ماه که توازن نسبی میان عرضه و تقاضا برقرار بوده، بازار عموماً با مازاد عرضه مواجه بوده است. بررسی میزان این مازاد عرضه نشان می‌دهد که در فاصله فروردین تا مهر ۱۴۰۴، بیشترین فاصله میان عرضه و تقاضا مربوط به تیرماه بوده است؛ به‌گونه‌ای که در این ماه حدود ۱,۳۶۸ تن مازاد عرضه به ثبت رسیده و حجم عرضه بیش از هشت برابر تقاضای ثبت‌شده در بورس کالا بوده است. همچنین شایان ذکر است که در فروردین‌ماه ۱۴۰۴ با وجود عرضه ۳۱۲ تن از این محصول در بورس کالا، هیچ تقاضایی برای آن به ثبت نرسیده است که این موضوع نشان‌دهنده نبود کشش تقاضا برای اسلاک واکس ۱۰ نفت بهران در ابتدای سال مورد بررسی است.

شکل ۱۳. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت بهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین نمودار زیر روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۱۰ نفت بهران را در طول سال گذشته نشان می‌دهد. بررسی این نمودار حاکی از آن است که طی هشت ماه نخست سال ۱۴۰۴، دوره‌ای که این محصول در بورس کالا عرضه شده، قیمت پایه تغییر محسوسی نداشته و از ثبات نسبی برخوردار بوده است.

در همین بازه، به دلیل مازاد عرضه‌ای که در اغلب ماه‌ها مشاهده شده، قیمت‌های پایانی معاملات عمدتاً در سطح قیمت پایه تثبیت شده و فاصله معناداری میان قیمت پایه و قیمت معامله شده شکل نگرفته است. به بیان دیگر، نبود فشار تقاضای مؤثر در بازار موجب شده رقابت قیمتی در طول دوره عرضه این محصول عملاً نزدیک به صفر باقی بماند و معاملات بدون ورود خریداران به رقابت افزایشی انجام شود؛ موضوعی که نشان‌دهنده برتری سمت عرضه و ضعف کشش تقاضا برای این گرید در سال مورد بررسی است.

شکل ۱۴. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۱۰ شرکت نفت بهران؛ سال ۱۴۰۴

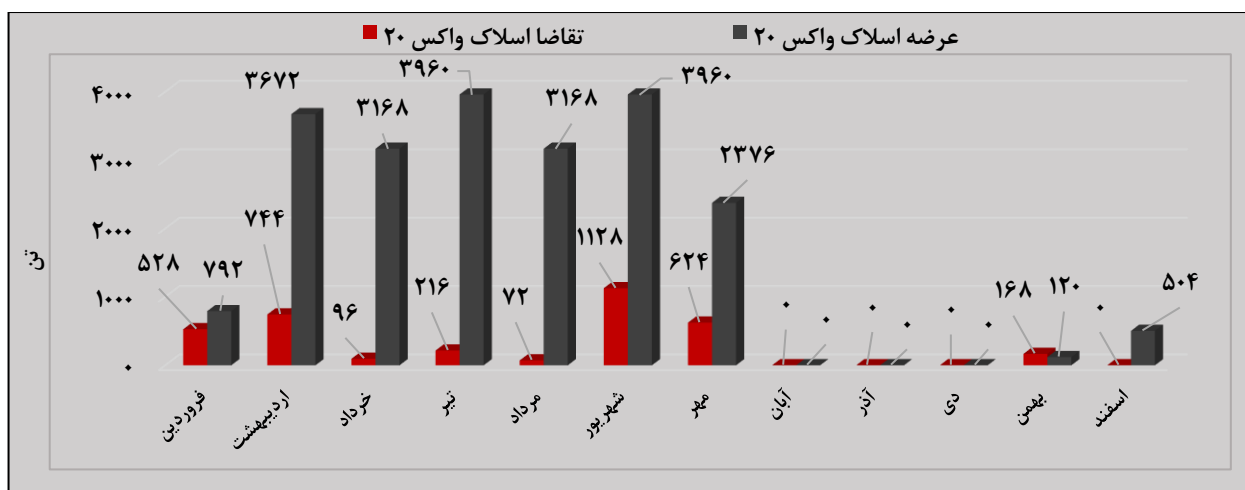

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

نوع دیگری از اسلاک واکس تولیدی شرکت نفت بهران در سال ۱۴۰۴، اسلاک واکس ۲۰ است که وضعیت عرضه و تقاضای آن در بورس کالای ایران طی بازه مورد بررسی در شکل زیر ارائه شده است. بر اساس داده‌های معاملاتی، این محصول در سال گذشته طی ۹ ماه در بورس کالا عرضه شده و در ماه‌های آبان، آذر و دی عرضه‌ای برای آن به ثبت نرسیده است.

بررسی توازن عرضه و تقاضا نشان می‌دهد که در میان ماه‌های عرضه، تنها در بهمن‌ماه بازار با مازاد تقاضا مواجه بوده و میزان تقاضا ۴۸ تن بیشتر از حجم عرضه ثبت شده است. در مقابل، در سایر ماه‌های عرضه شکاف قابل توجهی میان حجم عرضه و تقاضا به شکل مازاد عرضه مشاهده می‌شود. به گونه‌ای که در اردیبهشت، خرداد، تیر، مرداد، شهریور و مهر ۱۴۰۴ میزان مازاد عرضه به ترتیب ۲,۹۲۸ تن (عرضه ۴/۹ برابر تقاضا)، ۳,۰۷۲ تن (عرضه ۳۳ برابر تقاضا)، ۳,۷۴۴ تن (عرضه ۱۸/۳ برابر تقاضا)، ۳,۰۹۶ تن (عرضه ۴۴ برابر تقاضا)، ۲,۸۳۲ تن (عرضه ۳/۵ برابر تقاضا) و ۱,۷۵۲ تن (عرضه ۳/۸ برابر تقاضا) بوده است. این ارقام نشان می‌دهد که بازار اسلاک واکس ۲۰ نفت بهران در اغلب ماه‌های سال با برتری قابل توجه سمت عرضه نسبت به تقاضا مواجه بوده و ظرفیت جذب بازار در برابر حجم عرضه این محصول محدود بوده است.

شکل ۱۵. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۲۰ شرکت نفت بهران؛ سال ۱۴۰۴

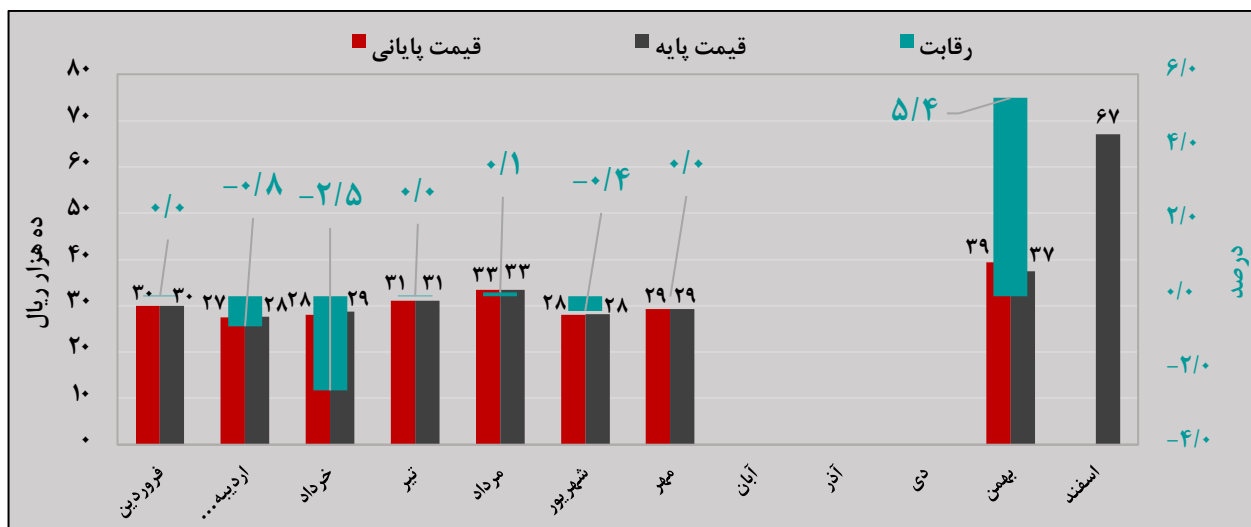

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی در معاملات بورسی اسلاک واکس ۲۰ نفت بهران در شکل زیر نمایش داده شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که در اغلب ماه‌های عرضه این محصول، به دلیل مازاد عرضه و نبود فشار تقاضای مؤثر، معاملات عمدتاً بدون رقابت قیمتی و در سطح قیمت پایه انجام شده است. در برخی موارد حتی رقابت قیمتی منفی نیز مشاهده می‌شود؛ به گونه‌ای که در خردادماه ۱۴۰۴ قیمت پایانی حدود ۲/۵ درصد پایین‌تر از قیمت پایه قرار گرفته است.

تنها مورد ثبت رقابت قیمتی مثبت در این بازه مربوط به بهمن‌ماه سال گذشته است که رقابتی در حدود ۵/۴ درصد در معاملات این محصول شکل گرفته؛ رقابتی که به نظر می‌رسد ناشی از فشار تقاضای محدود ثبت‌شده در همان ماه بوده است. همچنین لازم به ذکر است که در اسفندماه ۱۴۰۴ به دلیل عدم ثبت تقاضا برای اسلاک واکس ۲۰ در بورس کالا، معامله‌ای برای این محصول انجام نشده و در نتیجه اساساً رقابت قیمتی برای آن شکل نگرفته است.

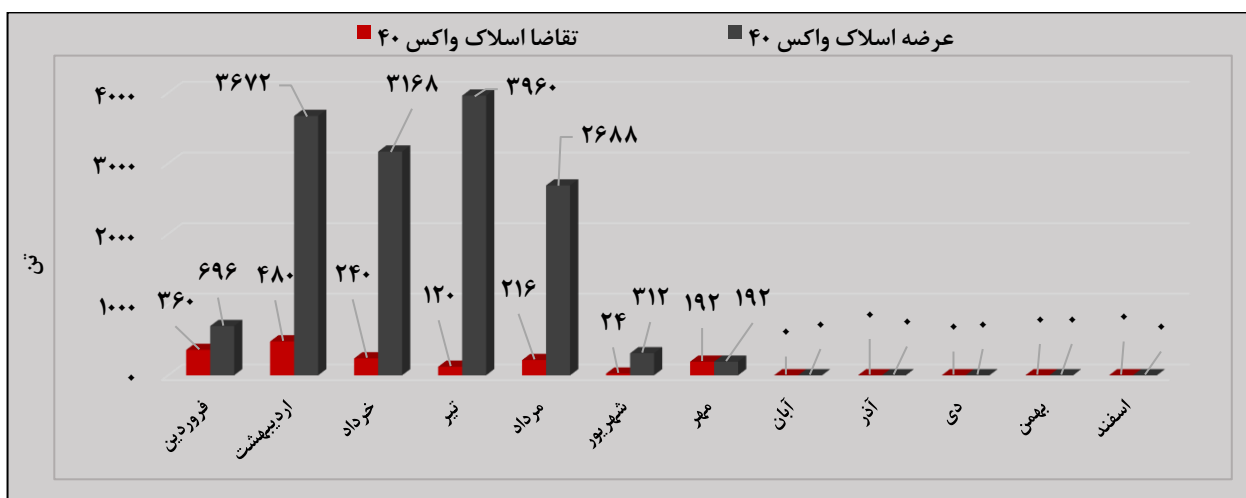
شکل ۱۶. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۲۰ شرکت نفت بهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

آخرین گرید اسلاک واکس تولیدی شرکت نفت بهران، اسلاک واکس ۴۰ است که در ادامه وضعیت عرضه و تقاضای آن در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴ ارائه شده است. بر اساس داده‌های معاملاتی، این محصول تنها در هفت ماه نخست سال گذشته در بورس کالا عرضه شده و در ماه‌های بعدی سال عرضه‌ای برای آن در این بستر ثبت نشده است. بررسی توازن عرضه و تقاضا نشان می‌دهد که اسلاک واکس ۴۰ نفت بهران در اغلب ماه‌های عرضه با مازاد عرضه مواجه بوده و تنها در مهرماه شرایطی نزدیک به تعادل میان حجم عرضه و تقاضا برقرار شده است. در میان ماه‌هایی که مازاد عرضه به ثبت رسیده، بیشترین فاصله میان عرضه و تقاضا مربوط به تیرماه ۱۴۰۴ بوده است؛ به گونه‌ای که در این ماه حدود ۳,۸۴۰ تن مازاد عرضه وجود داشته و حجم عرضه حدود ۳۳ برابر تقاضای ثبت شده در بورس کالا بوده است. این وضعیت بیانگر آن است که در بیشتر مقاطع سال، ظرفیت تقاضای بازار برای جذب عرضه این محصول محدودتر از حجم عرضه ارائه شده بوده است.

شکل ۱۷. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت بهران؛ سال ۱۴۰۴

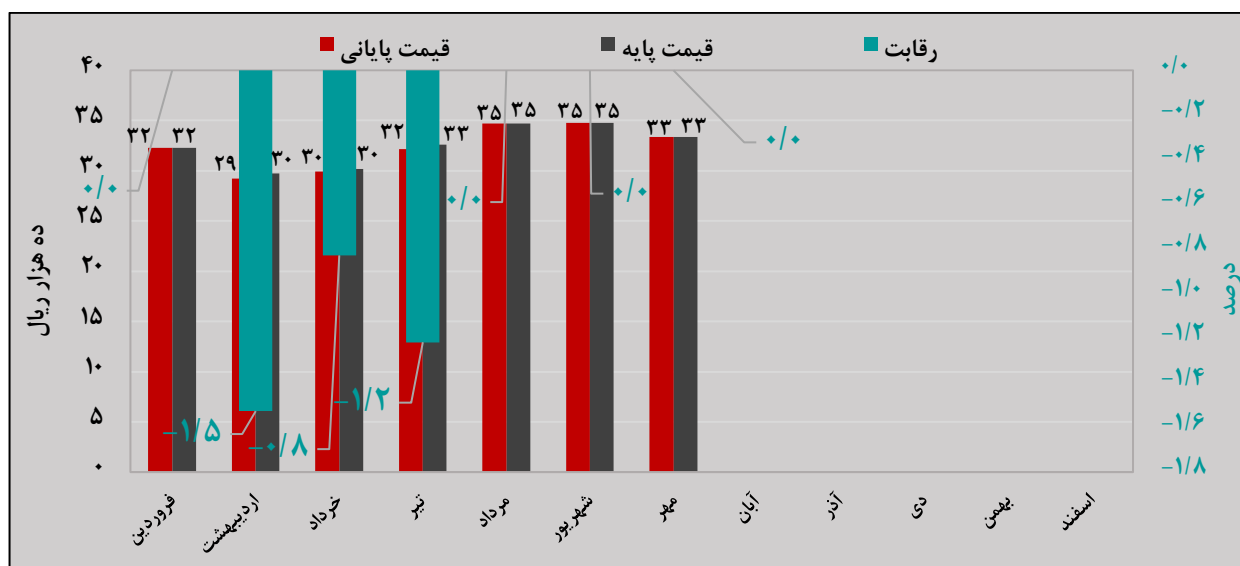

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت بهران طی بازه مورد بررسی در شکل زیر ارائه شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که قیمت‌های پایانی معاملات و سطح رقابت قیمتی این محصول به‌طور مستقیم از وضعیت عرضه و تقاضای آن در بازار تأثیر پذیرفته است.

به‌گونه‌ای که در اغلب ماه‌های عرضه، به دلیل مازاد عرضه قابل توجه در بازار، معاملات عمدتاً در سطح قیمت پایه انجام شده و رقابت قیمتی معناداری شکل نگرفته است. حتی در برخی ماه‌ها قیمت پایانی پایین‌تر از قیمت پایه ثبت شده که بیانگر رقابت قیمتی منفی در معاملات است؛ به‌طوری‌که در ماه‌های اردیبهشت، خرداد و تیر ۱۴۰۴ رقابت قیمتی منفی به ترتیب به میزان ۱/۵، ۱/۸ و ۱/۲ درصد به ثبت رسیده است. این وضعیت نشان می‌دهد که در دوره مورد بررسی، برتری سمت عرضه نسبت به تقاضا موجب شده بازار این محصول عمدتاً بدون رقابت قیمتی و در شرایطی نزدیک به کف قیمتی معاملات شکل بگیرد.

شکل ۱۸. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۴۰ شرکت نفت بهران؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

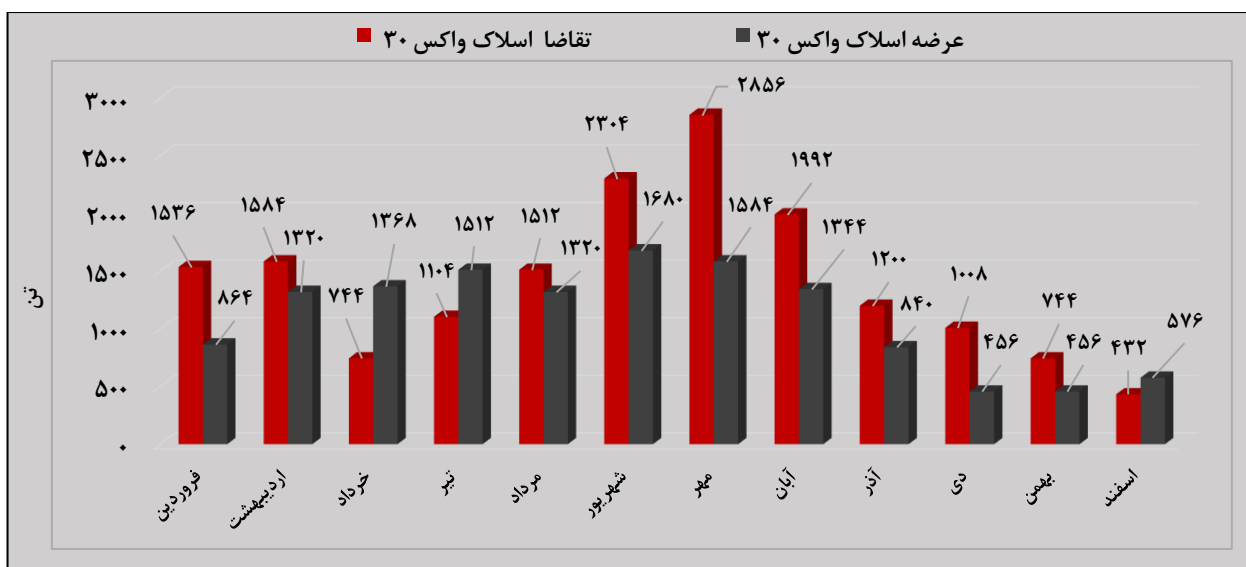
۳. نفت پارس

شرکت نفت پارس در سال ۱۴۰۴ دو گرید اسلاک واکس، شامل اسلاک واکس ۱۰ و اسلاک واکس ۳۰، را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. اسلاک واکس ۱۰ نفت پارس طی بازه مورد بررسی تنها در ماه‌های خرداد و تیر در بورس کالا عرضه شده که حجم عرضه آن به ترتیب ۱۲۰ و ۶۲۴ تن بوده است. با این حال، از میان این دو ماه تنها در تیرماه برای این محصول تقاضا به ثبت رسیده و معامله انجام شده است؛ به‌گونه‌ای که در برابر عرضه ۶۲۴ تنی، تقاضایی معادل ۱۶۸ تن شکل گرفته است. بررسی قیمت پایه و قیمت پایانی این معاملات نیز نشان می‌دهد که در تنها ماه معامله‌شده برای این محصول، رقابت قیمتی در معاملات شکل نگرفته و معاملات در سطح قیمت پایه (۴۰ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم) انجام شده است.

وضعیت عرضه و تقاضای اسلاک واکس ۳۰ نفت پارس در بورس کالا طی سال گذشته در شکل زیر ارائه شده است. بررسی داده‌ها حاکی از آن است که بازار اسلاک واکس ۳۰ در بازه مورد بررسی با دو وضعیت متفاوت مواجه بوده است؛ به‌گونه‌ای که در سه ماه خرداد، تیر و اسفندماه ۱۴۰۴ مازاد عرضه در بازار مشاهده شده، در حالی که در سایر ماه‌های سال تقاضا از عرضه پیشی گرفته و کسری عرضه به ثبت رسیده است. در میان ماه‌هایی که با کمبود عرضه مواجه بوده‌اند، مهرماه بیشترین کسری عرضه را به میزان ۱,۲۷۲ تن تجربه کرده است. همچنین در دی‌ماه ۱۴۰۴ نیز حجم عرضه این محصول کمتر از نیمی از تقاضای ثبت‌شده در بورس کالا بوده است.

نکته قابل توجه دیگر، روند تغییرات عرضه و تقاضا در طول سال است. به‌طور کلی هر دو متغیر تا مهرماه ۱۴۰۴ روندی افزایشی داشته و پس از آن به تدریج کاهش یافته‌اند؛ به‌طوری که حجم تقاضای اسلاک واکس ۳۰ از ۲,۸۵۶ تن در مهرماه به ۴۳۲ تن در اسفندماه ۱۴۰۴ کاهش یافته و عرضه این محصول نیز از ۱,۵۸۴ تن در مهرماه به ۵۷۶ تن در اسفندماه رسیده است. این روند نشان می‌دهد که پس از اوج‌گیری معاملات در نیمه نخست سال، بازار این محصول در ماه‌های پایانی سال با افت نسبی در حجم معاملات مواجه شده است.

شکل ۱۹. وضعیت عرضه و تقاضا اسلاک واکس ۳۰ شرکت نفت پارس؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۳۰ شرکت نفت پارس در شکل زیر ارائه شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که معاملات این محصول در بورس کالا به‌طور قابل توجهی تحت تأثیر فشار تقاضای شکل‌گرفته در بازار طی دوره مورد بررسی بوده است.

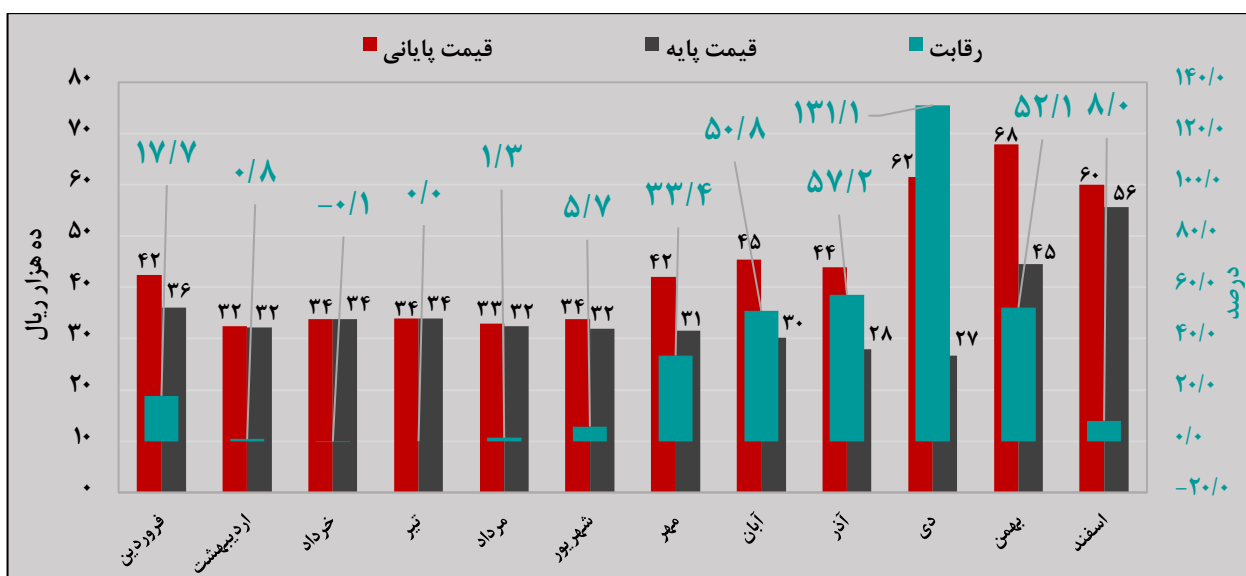
به‌ویژه از مهرماه، همزمان با افزایش محسوس تقاضا برای اسلاک واکس ۳۰، سطح رقابت قیمتی در معاملات به طور قابل توجهی افزایش یافته و این وضعیت تا دی‌ماه ۱۴۰۴ ادامه داشته است. در این میان، بیشترین رقابت قیمتی نیز در دی‌ماه به ثبت رسیده است؛ ماهی که در آن حجم تقاضا بیش از دو برابر عرضه بوده و رقابت قیمتی به حدود ۱۳۱ درصد

رسیده است. این روند نشان می‌دهد که در مقطعی که عدم توازن میان عرضه و تقاضا به نفع تقاضا تشدید شده، معاملات این محصول با رقابت قیمتی بسیار بالایی همراه بوده است.

با این حال، پس از دی‌ماه ۱۴۰۴ و تجربه رقابت قیمتی شدید در معاملات این محصول، اجرای سیاست ارزی مبتنی بر ادغام تالار اول و دوم مبادله و افزایش نرخ ارز مبادله‌ای، موجب جهش قابل توجه در نرخ پایه اسلاک واکس ۳۰ شد. به‌گونه‌ای که قیمت پایه این محصول در بهمن‌ماه نسبت به دی‌ماه حدود ۶۶ درصد و در اسفندماه نسبت به دی‌ماه حدود ۱۰۳ درصد افزایش یافت. این افزایش قابل توجه در قیمت پایه، به‌طور طبیعی بر رفتار تقاضا در بازار اثر گذاشته و از جذابیت خرید این محصول برای بخشی از متقاضیان کاسته است.

بازتاب این تغییرات را می‌توان در کاهش سطح رقابت قیمتی معاملات مشاهده کرد؛ به‌طوری که رقابت قیمتی اسلاک واکس ۳۰ نفت پارس از ۱۳۱ درصد در دی‌ماه، به ۵۲ درصد در بهمن‌ماه و سپس به حدود ۸ درصد در اسفندماه ۱۴۰۴ کاهش یافته است. این در حالی است که در دی‌ماه و با قیمت پایه حدود ۲۷ هزار تومان به ازای هر کیلوگرم، معاملات این محصول با رقابت قیمتی بسیار بالایی همراه شده بود. این تحولات نشان می‌دهد که تغییرات ناگهانی در متغیرهای سیاستی و قیمتی می‌تواند به سرعت بر رفتار تقاضا و سطح رقابت در معاملات بورس کالا اثرگذار باشد.

شکل ۲۰. میزان رقابت قیمتی اسلاک واکس ۳۰ شرکت نفت پارس؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۴. نفت سپاهان

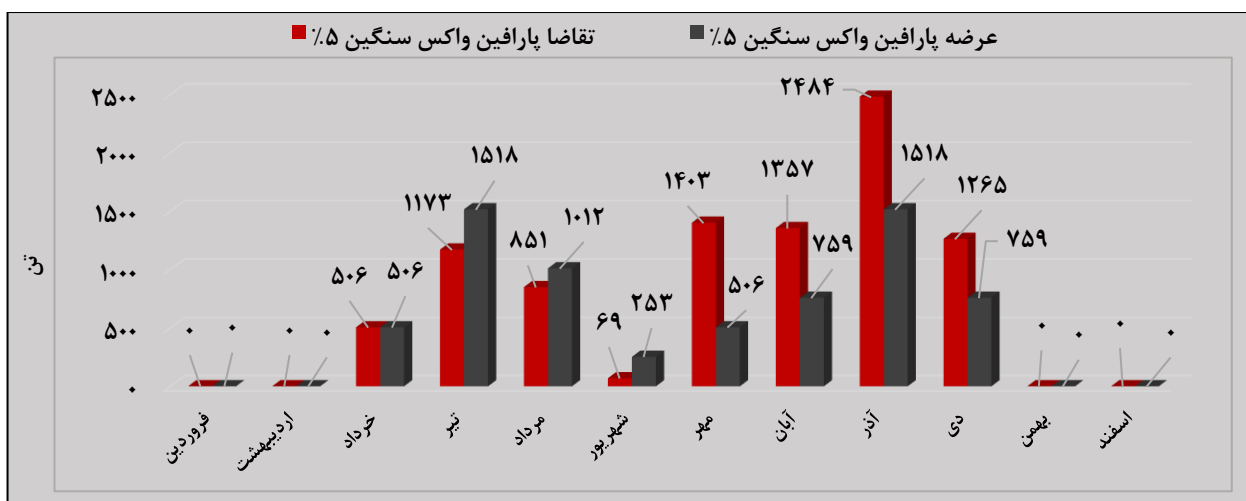
شرکت نفت سپاهان طی سال ۱۴۰۴ چهار گرید پارافین واکس شامل پارافین واکس سبک ۵٪، سنگین ۵٪، سبک ۸٪ و سنگین ۸٪ را در بورس کالای ایران عرضه کرده است. پارافین واکس سبک ۵٪ در بازه مورد بررسی تنها در دو ماه مهر و آذر ۱۴۰۴ به ترتیب به میزان ۲۵۳ و ۳۶۸ تن در بورس کالا عرضه شده است. از میان این دو ماه، تنها در مهرماه معاملات این محصول با رقابت قیمتی همراه بوده است؛ به‌گونه‌ای که در پی مازاد تقاضای ۱۳۸ تنی، قیمت معامله از نرخ پایه ۵۴

هزار تومان به ازای هر کیلوگرم به حدود ۶۰ هزار تومان افزایش یافته و در نتیجه رقابت قیمتی معادل ۱۱/۹ درصد برای آن به ثبت رسیده است.

وضعیت عرضه و تقاضای پارافین واکس سنگین ۵٪ شرکت نفت سپاهان طی سال ۱۴۰۴ در شکل زیر نشان داده شده است. مطابق این داده‌ها، شرکت نفت سپاهان این محصول را از خردادماه تا دی‌ماه ۱۴۰۴ در بورس کالا عرضه کرده و در سایر ماه‌های سال عرضه‌ای برای آن ثبت نشده است. بررسی توازن میان عرضه و تقاضا برای این محصول نشان می‌دهد که به‌جز خردادماه ۱۴۰۴ که بازار در وضعیت تعادل قرار داشته، در سایر ماه‌های عرضه بازار به‌صورت مقطعی با مازاد عرضه (از تیر تا شهریور ۱۴۰۴) و سپس با کسری عرضه (از مهر تا دی‌ماه ۱۴۰۴) مواجه بوده است.

بررسی نسبت حجم عرضه به تقاضا نیز گویای نوسانات قابل توجه در توازن بازار این محصول است؛ به‌طوری که در شهریورماه ۱۴۰۴ حجم عرضه پارافین واکس سنگین ۵٪ حدود ۳/۷ برابر تقاضای ثبت‌شده در بورس بوده، در حالی که در مهرماه همان سال تقاضا برای این محصول حدود ۲/۷ برابر حجم عرضه انجام‌شده ثبت شده است. این تغییر جهت در توازن بازار نشان‌دهنده جابه‌جایی قابل توجه در سمت تقاضای این محصول طی نیمه دوم سال بوده است.

شکل ۲۱. وضعیت عرضه و تقاضا پارافین واکس سنگین ۵٪ شرکت نفت سپاهان؛ سال ۱۴۰۴

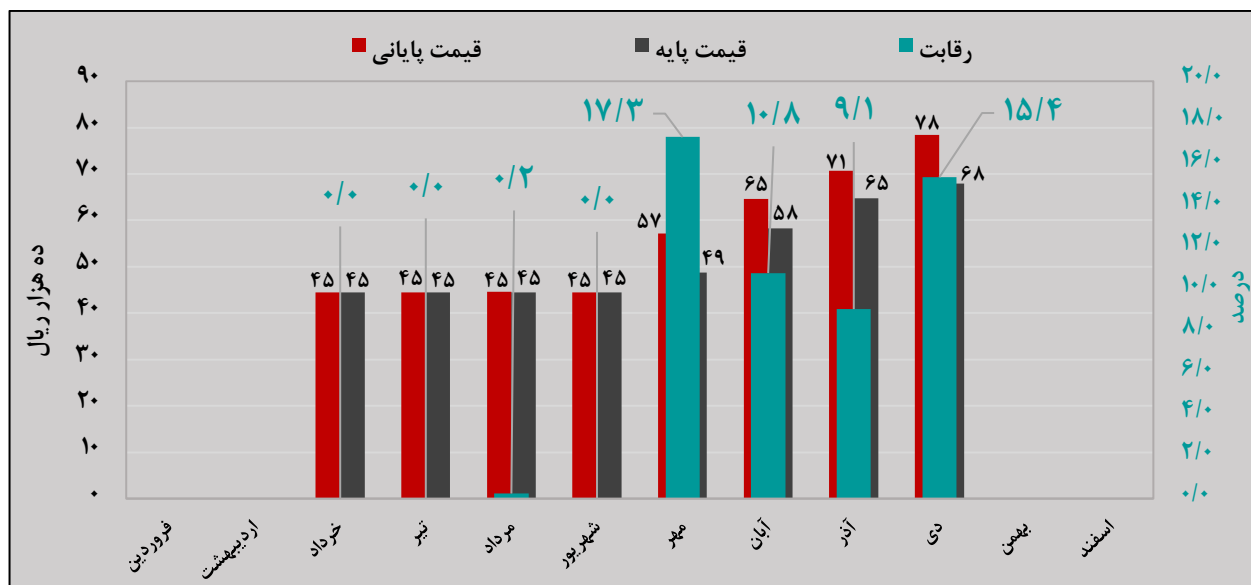

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سنگین ۵٪ شرکت نفت سپاهان در شکل زیر ارائه شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که سطح قیمت‌های پایانی و شدت رقابت قیمتی این محصول به‌طور مستقیم از وضعیت توازن عرضه و تقاضا در بورس کالای ایران طی دوره مورد بررسی تأثیر پذیرفته است.

در نیمه نخست سال ۱۴۰۴ و در ماه‌هایی که این محصول در بورس کالا عرضه شده، به دلیل مازاد عرضه موجود، معاملات عمدتاً در سطح قیمت پایه انجام شده و رقابت قیمتی در محدوده‌ای نزدیک به صفر باقی مانده است. در مقابل، با افزایش فشار تقاضا از نیمه دوم سال ۱۴۰۴، روند معاملات تغییر یافته و رقابت‌های قیمتی مثبت در بازار شکل گرفته است؛ به‌گونه‌ای که میزان رقابت قیمتی از حداقل ۹/۱ درصد در آذرماه تا حداکثر ۱۷/۳ درصد در مهرماه برای این محصول به ثبت رسیده است. این تحول بیانگر آن است که تغییر جهت در توازن بازار به نفع تقاضا، به‌سرعت در سطح قیمت‌های معاملاتی و شدت رقابت در بورس کالا منعکس شده است.

شکل ۲۲. میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سنگین ۵٪ شرکت نفت سپاهان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

نوع دیگری از پارافین واکس تولیدی شرکت نفت سپاهان، پارافین واکس سبک ۸٪ است که طی سال ۱۴۰۴ تنها در پنج ماه در بورس کالای ایران عرضه شده است. بررسی وضعیت عرضه و تقاضای این محصول در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد که در ماه‌های فروردین و خرداد ۱۴۰۴ توازن نسبی میان عرضه و تقاضا برقرار بوده است. در مقابل، در ماه‌های شهریور و بهمن ۱۴۰۴ بازار این محصول با مازاد عرضه‌ای به ترتیب معادل ۲۳ و ۶۹ تن مواجه بوده و در آبان‌ماه ۱۴۰۴ نیز کسری عرضه‌ای در حدود ۴۶ تن به ثبت رسیده است. با این حال، حجم این کسری و مازادها در مقایسه با کل مقادیر عرضه و تقاضا چندان قابل توجه و محسوس نبوده و به‌طور کلی می‌توان گفت بازار پارافین واکس سبک ۸٪ در بازه مورد بررسی عمدتاً در شرایطی نسبتاً متعادل نوسان داشته است.

شکل ۲۳. وضعیت عرضه و تقاضا پارافین واکس سبک ۸٪ شرکت نفت سپاهان؛ سال ۱۴۰۴

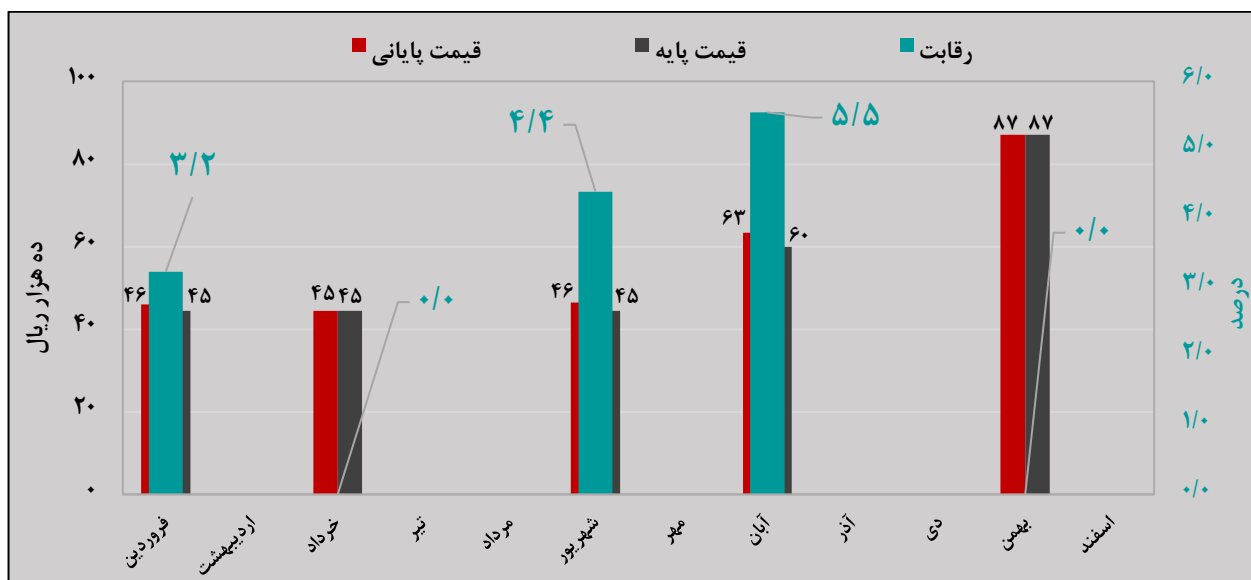

مأخذ: بورس کالای ایران.

روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سبک ۸٪ شرکت نفت سپاهان در بورس کالا طی سال ۱۴۰۴ در شکل زیر ارائه شده است. بررسی این روند نشان می‌دهد که رفتار قیمتی این محصول عمدتاً در چارچوب توازن نسبی عرضه و تقاضا شکل گرفته است.

در ماه‌هایی که بازار در وضعیت تعادل قرار داشته یا فشار تقاضا در سطوح پایین بوده، رقابت قیمتی نیز در معاملات در محدوده‌ای محدود و کم‌نوسان ثبت شده است. به‌گونه‌ای که از میان پنج ماه عرضه این محصول در بورس کالا، بیشترین رقابت قیمتی مربوط به آبان‌ماه ۱۴۰۴ و معادل ۵/۵ درصد بوده است. این سطح از رقابت قیمتی نشان می‌دهد که بازار پارافین واکس سبک ۸٪ در سال ۱۴۰۴ عمدتاً با نوسانات محدود و بدون فشار تقاضای شدید همراه بوده و معاملات آن در فضایی نسبتاً متعادل انجام شده است.

شکل ۲۴. میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سبک ۸٪ شرکت نفت سپاهان؛ سال ۱۴۰۴

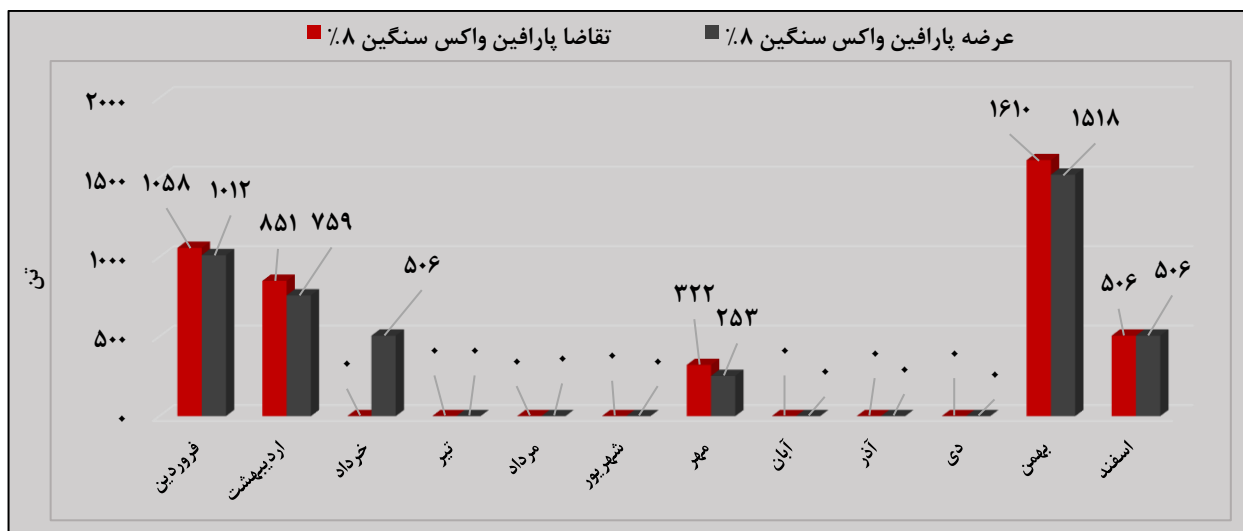

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

آخرین نوع پارافین واکس تولیدی شرکت نفت سپاهان در سال ۱۴۰۴، پارافین واکس سنگین ۸٪ است که طی این سال در شش ماه در بورس کالای ایران عرضه شده و در شش ماه دیگر عرضه‌ای برای آن به ثبت نرسیده است. بررسی معاملات این گرید در بورس کالا، مطابق شکل زیر، نشان می‌دهد که در چهار ماه از دوره عرضه یعنی فروردین، اردیبهشت، مهر و بهمن ۱۴۰۴ بازار با کسری عرضه مواجه بوده است. در اسفندماه ۱۴۰۴ نیز توازن نسبی میان عرضه و تقاضا برقرار بوده است. تنها مورد مازاد عرضه به خردادماه ۱۴۰۴ بازمی‌گردد که در آن با وجود عرضه محصول، تقاضایی برای آن در بورس کالا ثبت نشده است.

با این حال، در ماه‌هایی که هم عرضه و هم تقاضا در بازار وجود داشته، فاصله میان این دو چندان قابل توجه نبوده و اختلاف‌ها در سطوح محدودی قرار داشته است. از این رو می‌توان گفت بازار پارافین واکس سنگین ۸٪ نفت سپاهان در سال ۱۴۰۴ نوسانات شدید در توازن عرضه و تقاضا را تجربه نکرده و عمدتاً در شرایطی نسبتاً باثبات معامله شده است.

شکل ۲۵. وضعیت عرضه و تقاضا پارافین واکس سنگین ۸٪ شرکت نفت سپاهان؛ سال ۱۴۰۴

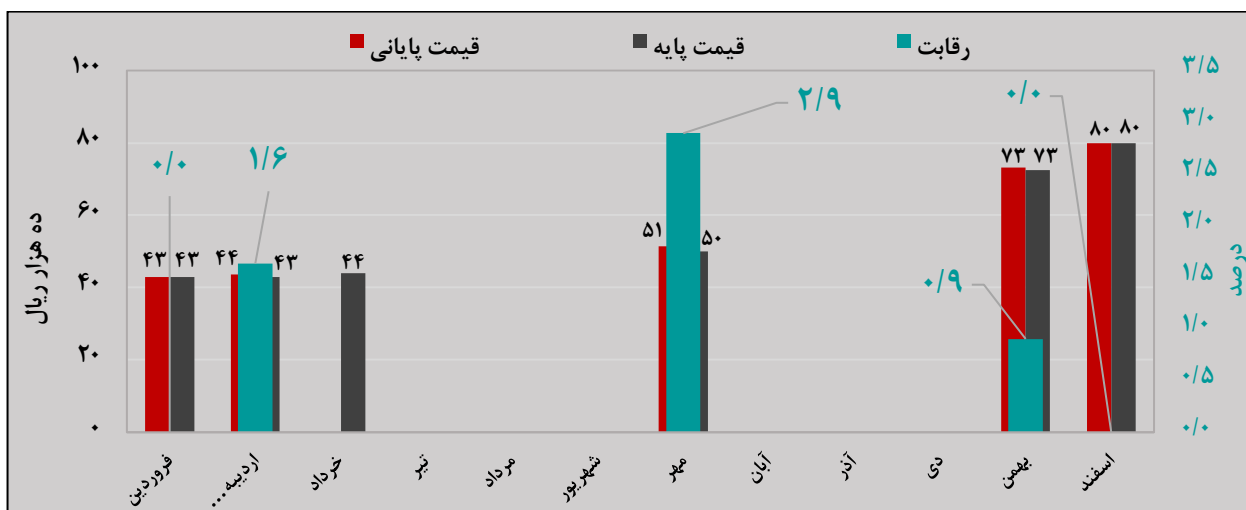

مأخذ: بورس کالای ایران.

شکل زیر روند قیمت پایه، قیمت پایانی و میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سنگین ۸٪ شرکت نفت سپاهان را طی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد. همان‌گونه که از داده‌ها پیداست، این محصول در دفعاتی که در سال گذشته در بورس کالا عرضه شده، با رقابت‌های قیمتی بسیار محدود و عمدتاً نزدیک به صفر مواجه بوده است.

این وضعیت بیانگر آن است که قیمت‌های پایانی معاملات این محصول در بورس کالا عمدتاً تحت تأثیر نبود فشار تقاضای قابل توجه در بازار شکل گرفته و در نتیجه معاملات آن غالباً در سطوحی نزدیک به قیمت پایه انجام شده است.

شکل ۲۶. میزان رقابت قیمتی پارافین واکس سنگین ۸٪ شرکت نفت سپاهان؛ سال ۱۴۰۴

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

جمع‌بندی

بررسی جامع معاملات اسلاک واکس و پارافین واکس در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که بازار این محصولات از الگوی یکنواختی تبعیت نکرده و رفتار آن در هر گرید و هر شرکت، متناسب با شرایط عرضه، ظرفیت جذب

تقاضا و متغیرهای سیاستی شکل گرفته است. با این حال، یک قاعده مشترک در تمامی محصولات قابل مشاهده است: سازوکار بورس کالا به صورت مستقیم و بدون وقفه، عدم تعادل‌های عرضه و تقاضا را در سطح رقابت قیمتی منعکس کرده است.

۱. نفت ایرانول

در میان تولیدکنندگان، مجموعه نفت ایرانول (به‌ویژه واحد تهران) بیشترین تنوع گرید و در عین حال بیشترین نوسان در توازن بازار را تجربه کرده است. برخی گریدها مانند اسلاک واکس ۵ از تقاضای محدود و مقطعی برخوردار بوده‌اند، در حالی که گریدهایی نظیر اسلاک واکس ۲۰ و ۴۰ در نیمه دوم سال با فشار تقاضای قابل توجه و رقابت‌های قیمتی کم‌سابقه (تا سطوح بالای ۱۰۰ درصد) مواجه شده‌اند. این جهش‌های رقابتی عمدتاً در شرایط محدودیت عرضه و شکل‌گیری انتظارات افزایشی رخ داده و نشان می‌دهد که بازار این گریدها نسبت به تغییرات سمت عرضه حساسیت بالایی دارد. در مقابل، با افزایش قیمت‌های پایه و رشد حجم عرضه در ماه‌های پایانی سال، سطح رقابت به‌طور محسوسی تعدیل شده و بازار به سمت تعادل نسبی حرکت کرده است.

در مورد نفت ایرانول آبادان نیز الگوی مشابهی مشاهده می‌شود؛ بدین معنا که در دوره‌های کسری عرضه، رقابت قیمتی افزایش یافته، اما با جهش نرخ‌های پایه ناشی از تغییر سیاست ارزی، تقاضا تعدیل شده و رقابت فروکش کرده است. این موضوع نشان می‌دهد که کشش تقاضا در برابر افزایش ناگهانی قیمت‌ها محدود بوده و بازار در سطوح بالاتر قیمتی به سرعت به سمت کاهش رقابت حرکت می‌کند.

۲. نفت بهران

بازار محصولات نفت بهران در اغلب گریدها با برتری پایدار سمت عرضه مواجه بوده است. حجم بالای عرضه در مقایسه با تقاضای ثبت‌شده موجب شده معاملات این شرکت عمدتاً در سطح قیمت پایه یا حتی با رقابت منفی انجام شود. این وضعیت بیانگر آن است که در سال ۱۴۰۴، ظرفیت تقاضای بازار برای جذب اسلاک واکس‌های نفت بهران کمتر از سطح عرضه ارائه‌شده بوده و کمبود ساختاری در این گریدها مشاهده نمی‌شود.

۳. نفت پارس

در خصوص نفت پارس، به‌ویژه در گرید اسلاک واکس ۳۰، بازار در نیمه دوم سال با عدم تعادل محسوس به نفع تقاضا روبه‌رو شده و رقابت‌های قیمتی بسیار شدیدی را تجربه کرده است. با این حال، پس از جهش قیمت‌های پایه در پی اصلاح سازوکار ارزی، سطح رقابت به سرعت کاهش یافته و حجم معاملات نیز افت کرده است؛ موضوعی که نشان‌دهنده تأثیرگذاری بالای متغیرهای سیاستی و ارزی بر رفتار بازار این محصول است.

۴. نفت سپاهان

در بخش پارافین واکس‌های نفت سپاهان نیز تصویر کلی حاکی از بازاری نسبتاً متعادل‌تر در مقایسه با اسلاک واکس‌هاست. به جز برخی مقاطع در گرید سنگین ۵٪ که با فشار تقاضا همراه بوده، سایر گریدها عمدتاً با رقابت‌های محدود

و نوسانات ملایم معامله شده‌اند. این وضعیت نشان می‌دهد که در سال مورد بررسی، عرضه پارافین واکس‌ها عموماً متناسب با ظرفیت جذب بازار تنظیم شده و عدم تعادل‌های شدید در این بخش کمتر مشاهده شده است.

در مجموع، اجرای سیاست ارزی بانک مرکزی از نیمه دی‌ماه ۱۴۰۴ را می‌توان نقطه عطف اصلی تحولات بازار دانست. همگرایی نرخ ارز مبادله‌ای با نرخ‌های بالاتر بازار آزاد، منجر به جهش قابل توجه قیمت‌های پایه در بورس کالا شد. این افزایش قیمت، از یک سو انگیزه عرضه را در برخی گریدها تقویت کرد و از سوی دیگر، با کاهش توان خرید و افزایش ریسک معاملاتی، سطح تقاضا و شدت رقابت را تعدیل نمود.

نتیجه‌گیری

بررسی معاملات اسلاک واکس و پارافین واکس در بورس کالای ایران طی سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که بازار این محصولات از ساختاری ناهمگن برخوردار بوده و رفتار آن در گریدهای مختلف به‌طور قابل توجهی تحت تأثیر شرایط عرضه قرار داشته است. در بخش اسلاک واکس، محدودیت یا ناپیوستگی در عرضه برخی گریدها به شکل‌گیری رقابت‌های قیمتی بسیار شدید منجر شده است؛ موضوعی که می‌تواند نشان‌دهنده نبود برنامه‌ریزی پایدار در عرضه یا تمرکز عرضه در مقاطع زمانی خاص باشد. این وضعیت بیانگر آن است که بازار اسلاک واکس نسبت به تغییرات سمت عرضه حساسیت بالایی داشته و کوچک‌ترین اختلال در عرضه می‌تواند به تشدید رقابت‌های قیمتی منجر شود.

در مقابل، بازار پارافین واکس‌ها در مجموع از ثبات نسبی بیشتری برخوردار بوده است. در اغلب گریدها، عرضه با ظرفیت جذب تقاضا تناسب بیشتری داشته و به همین دلیل سطح رقابت‌های قیمتی در مقایسه با اسلاک واکس‌ها محدودتر و متعادل‌تر باقی مانده است. این الگو نشان می‌دهد که در این بخش، برنامه عرضه تا حد زیادی با نیاز بازار هماهنگ بوده و عدم تعادل‌های شدید در عرضه و تقاضا کمتر رخ داده است.

داده‌های معاملاتی همچنین نشان می‌دهد که سازوکار بورس کالا در فرآیند کشف قیمت عملکرد نسبتاً کارآمدی داشته است. در اغلب موارد، هرگونه مازاد یا کسری عرضه به‌سرعت در سطح رقابت قیمتی منعکس شده و قیمت‌های نهایی معاملات توانسته‌اند تصویری نسبتاً دقیق از شرایط واقعی بازار ارائه دهند. این موضوع بیانگر آن است که بستر معاملاتی بورس کالا توانسته نقش مؤثری در انتقال اطلاعات بازار و تنظیم انتظارات فعالان ایفا کند.

در عین حال، متغیرهای سیاستی و به‌ویژه تغییرات ارزی نقش تعیین‌کننده‌ای در رفتار این بازار داشته‌اند. جهش قیمت‌های پایه در پی اصلاح سیاست ارزی و افزایش نرخ ارز مبادله‌ای، در بسیاری از موارد با کاهش سطح تقاضا و تعدیل رقابت‌های قیمتی همراه شده است. این واکنش بازار نشان می‌دهد که تقاضای این محصولات از کشش قیمتی محدودی برخوردار بوده و افزایش ناگهانی قیمت‌ها می‌تواند به کاهش حجم معاملات و فروکش کردن رقابت منجر شود.

در مجموع، تجربه بازار در سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که دستیابی به ثبات بیشتر در معاملات این محصولات مستلزم برنامه‌ریزی منظم و قابل پیش‌بینی در عرضه، تنظیم آن متناسب با ظرفیت واقعی تقاضا و پرهیز از شوک‌های ناگهانی در متغیرهای قیمتی است. استمرار شفافیت اطلاعات در بورس کالا و مدیریت متوازن عرضه نیز می‌تواند به تعمیق کارایی سازوکار کشف قیمت و کاهش نوسانات غیرضروری در این بخش از زنجیره صنعت روانکار کمک کند.

About us

The section of oil, gas and petro-chemistry is the up-most and first industrial vantage of the country and the pivot of the Economy of Iran. Regarding the importance of this section and the need for coordinating and organizing the most active people in the field of production and exporting oil, gas, and petrochemical products, some forethoughtful and job- makers in the private section of the country decided to come together to fight against the threats by using the opportunity of mass intelligence and potentials.

2023 Iranian Oil, Gas and Petrochemical products exports' association All Rights Reserved.

OPEX Publications

Website: <http://www.opex.ir>

Contact information: <http://www.opex.ir/en/aboutus/contactus>